1ο Συνέδριο Μακεδονικού Έπους

«Πώς ανακαινίζεται ο σημερινός πολίτης μέσα από το Μακεδονικό Έπος»

Πρακτικά Συνεδρίου

ΑΘΗΝΑ, 2026

Ακολουθούν με ακρίβεια:

- ✓ Το **Πρόγραμμα του συνεδρίου**.
- ✓ Ο **Πίνακας Περιεχομένων** και
- ✓ οι **Επιστημονικές Εργασίες**, όπως αυτές παρουσιάστηκαν από τους εξαιρετικούς κκ. συνέδρους:

1. **Καρμίρης Ηλίας** Ανχης (ΠΖ) – Διοικητής Προεδρικής Φρουράς 2023.
2. **Γαβριλάκης Νικόλαος** - Πρόεδρος συλλόγου Ευζώνων Προεδρικής Φρουράς.
3. **Κανελλόπουλος Σπυρίδων** – Εκπαιδευτικός.
4. **Μανδράκης Χρήστος** - Διευθυντής Εσπερινού Γυμνασίου Αχαρνών το 2023.

Επιμέλεια: Μανδράκης Χρήστος

Απαγορεύεται οποιαδήποτε αντιγραφή χωρίς την έγγραφη συναίνεση του εκδοτικού οίκου.
Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος.
Το περιεχόμενο του παρόντος έργου (κείμενα, ιδέες, γραφικά, δομή) αποτελεί **προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας** και προστατεύεται από την ελληνική και διεθνή νομοθεσία.
Απαγορεύεται αυστηρά η ολική, μερική ή περιληπτική αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, μετάδοση ή διανομή του σε οποιοδήποτε μέσο (έντυπο, ηλεκτρονικό ή ψηφιακό), καθώς και η παραφρασμένη οικειοποίηση του ύφους και των ιδεών του, με οποιονδήποτε τρόπο, **χωρίς την προηγούμενη έγγραφη άδεια** του κατόχου των δικαιωμάτων.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ …….: 1η έκδοση - 2026

Α. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

1ο Συνέδριο Μακεδονικού Έπους

24 Απριλίου 2023

Δημαρχιακό Μέγαρο Αχαρνών
Αίθουσα Μάριος Σουλούκος

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΔΗΜΟΣ ΑΧΑΡΝΩΝ - ΔΗ.Κ.Ε.ΑΧΑΡΝΩΝ
ΕΣΠΕΡΙΝΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΑΧΑΡΝΩΝ

Πώς ανακαινίζεται ο σημερινός Πολίτης μέσα από το Μακεδονικό Έπος;

ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ – ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Διοργάνωση: Εσπερινό Γυμνάσιο Αχαρνών **σε συνεργασία** με τον Δήμο Αχαρνών

1ο Συνέδριο Μακεδονικού Έπους

Δευτέρα | 24 Απριλίου 2023 | 18:00 - 21:45

Επιστημονική επιτροπή

Πρόεδρος

Δρ. Μαρίνος Ανδρέας, P.PhD, PhD, M.Ed, Διευθυντής Β΄θμιας Εκπαίδευσης Ανατολικής Αττικής

Μέλη

Δρ. Γεωργιάδου Ανθή, PhD, M.Ed, Διευθύντρια 2ου ΓΕΛ Αρτέμιδας

Ράπτης Τηλέμαχος, MSc, MSc, Προϊστάμενος Εκπαιδευτικών Θεμάτων Β΄θμιας Εκπαίδευσης Ανατολικής Αττικής

Μανδράκης Χρήστος, MSc, MSc, Διευθυντής Εσπερινού Γυμνασίου Αχαρνών

1ο Συνέδριο Μακεδονικού Έπους

Δευτέρα | 24 Απριλίου 2023 | 18:00 - 21:45

Οργανωτική επιτροπή

Πρόεδρος

Δρ. Γεωργιάδου Ανθή, PhD, M.Ed, Διευθύντρια 2ου ΓΕΛ Αρτέμιδας

Μέλη

Καρακατσάνη Ελευθερία, M.Ed.,Φιλόλογος Εσπερινού Γυμνασίου Αχαρνών

Κόλλιας Ίναχος, Φιλόλογος Εσπερινού Γυμνασίου Αχαρνών

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Δευτέρα | 24 Απριλίου 2023 | 18:00 - 21:45

18:00

Χαιρετισμοί | Προσφωνήσεις

Καλοσώρισμα

Μανδράκης Χρήστος | Εισηγητής Συνεδρίου, MSc, MSc, Διευθυντής Εσπερινού Γυμνασίου Αχαρνών

Χαιρετισμός

κ. Βρεττός | Δήμαρχος Αχαρνών

Χαιρετισμός

Δρ. Μαρίνος Ανδρέας, P.PhD, PhD, M.Ed, Διευθυντής Β΄θμιας Εκπαίδευσης Ανατολικής Αττικής

18:20 - 18:50

Ο ΗΡΩΑΣ ΒΕΛΙΣΣΑΡΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΕΠΟΣ

Ομιλία | Γαβριλάκης Νικόλαος, **MSc, DIC, BSc**, Πρόεδρος Συλλόγου Ευζώνων Προεδρικής Φρουράς

Τίτλος ομιλίας: Παύλος Μελάς και Ιωάννης Βελισσαρίου. Ο ρόλος των Βαλκανικών πολέμων στο κλείσιμο του Μακεδονικού Αγώνα και η παρακαταθήκη τους στη σημερινή Προεδρική Φρουρά

Σύνοψη: Η θρυλική μορφή του μάρτυρα του Μακεδονικού Αγώνα, **Παύλου Μελά**, έχει συνδεθεί άρρηκτα με τον ΕΣ και τους Ευζώνους. Εύζωνοι ήταν οι πρώτοι, οι οποίοι μπήκαν θριαμβευτικά στη Θεσσαλονίκη το 1912. Ο Παύλος Μελάς καταγόταν από την Ήπειρο, η οποία απελευθερώθηκε από τον ΕΣ το 1913 χάρις στον ελιγμό του 9ου τάγματος Ευζώνων υπό τις διαταγές του **ταγματάρχη Βελισσαρίου**. Αναχωρώντας από τα Ιωάννινα, τα ευζωνικά τάγματα διέσχισαν μαχόμενα τη Μακεδονία και με το αίμα των Ευζώνων σφράγισαν από τον Λαχανά ως τα υψώματα της Άνω Τζουμαγιάς τη ληξιαρχική πράξη θανάτου των βουλγαρικών σχεδίων για πρόσβαση στο Αιγαίο. Αυτή η ισχυρή πολεμική παράδοση ακολουθεί τους σημερινούς Ευζώνους της ΠΦ μέσα από όλες τις στολές της ευζωνικής υπηρεσίας αποτίοντας φόρο τιμής σε όλους εκείνους που πολέμησαν και εκείνους που έμειναν για πάντα στα χώματα της Μακεδονίας.

18:50 - 19:00

Ερωτήσεις

19:00 - 19:30

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ – ΔΡΑΣΗ ΣΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΕΠΟΣ

Ομιλία | Κανελλόπουλος Σπυρίδων, Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Τίτλος ομιλίας: Η συμβολή του Τέλλου Άγρα στον Μακεδονικό Αγώνα

Σύνοψη: Ο **Σαράντος Αγαπηνός** ήταν Μακεδονομάχος με καταγωγή από τους Γαργαλιάνους Μεσσηνίας. Ήταν αξιωματικός του ελληνικού στρατού όταν, σε ηλικία 26 ετών, ετέθη επί κεφαλής ανταρτικού σώματος υιοθετώντας το ψευδώνυμο, **Τέλλος Άγρας**. Έδρασε κυρίως περί τη λίμνη των Γιαννιτσών. Τον Ιούνιο του 1907 μετά από απάνθρωπα βασανιστήρια απαγχονίσθηκε σε μια καρυδιά από Βούλγαρους κομιτατζήδες.

Η δράση του Άγρα ήταν χρήσιμη για τον Ελληνικό Στρατό κατά τον Α' Βαλκανικό Πόλεμο! Ο στρατός μας δίνοντας νικηφόρο μάχη στην περιοχή των Γιαννιτσών με τον τουρκικό στρατό μπόρεσε να φθάσει ταχύτερα στη Θεσσαλονίκη προλαβαίνοντας το βουλγαρικό στρατό. Στη διαδρομή του δεν συνάντησε Βούλγαρους κομιτατζήδες που –αν υπήρχαν- θα παρενοχλούσαν την πορεία του. Οι συμμορίες, είχαν εξαλειφθεί από τον Άγρα και τους αντάρτες του.

19:30 - 19:40

Ερωτήσεις

19:40 - 19:50

Διάλειμμα

19:50 - 20:20

ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΕΠΟΥΣ ΣΤΗ ΣΦΥΡΗΛΑΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

Ομιλία | Μανδράκης Χρήστος, **MSc, MSc**, Διευθυντής Εσπερινού Γυμνασίου Αχαρνών, Φυσικός, Εκπαιδευτικός Πληροφορικής, Θεολόγος

Τίτλος ομιλίας: Πώς διατηρείται άσβεστη η ελληνική παράδοση μέσα από τη φλόγα της Εκπαίδευσης

Σύνοψη: Παρουσίαση δράσης με Εύζωνες σε σχολικό περιβάλλον και ανατροφοδότηση σε πραγματικό χρόνο.

20:20 - 20:30

Ερωτήσεις

20:30 - 20:50

ΒΙΩΜΑΤΙΚΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ

Ομιλία | Αντισυνταγματάρχης (ΠΖ) κ. Καρμίρης Ηλίας, Διοικητής Προεδρικής Φρουράς

Τίτλος ομιλίας: Ιστορία – Αποστολή Προεδρικής Φρουράς και Ευζωνική Στολή

20:50 - 21:00

Ερωτήσεις

21:00 - 21:15

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ | ΒΡΑΒΕΥΣΕΙΣ

Συντονιστής | Μανδράκης Χρήστος, **MSc, MSc**, Διευθυντής Εσπερινού Γυμνασίου Αχαρνών, Φυσικός, Εκπαιδευτικός Πληροφορικής, Θεολόγος

ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ | ΔΗΜΟΣ ΑΧΑΡΝΩΝ - ΔΗ.Κ.Ε.ΑΧΑΡΝΩΝ - ΕΣΠΕΡΙΝΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΑΧΑΡΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ

Σύλλογος Ευζώνων Π.Φ.| Άμεση επικοινωνία: syllogos.eyzonon@gmail.com

https://www.facebook.com/Syllogos.Euzonon

Οργάνωση Βιντεοσκόπησης | Τίτας Αλέξανδρος Βιντεοσκοπήσεις – Εκδηλώσεις – Συνέδρια Κινηματογραφικές παραγωγές – Άμεση επικοινωνία: 699.945.2842

Οργάνωση Catering | Εκδηλώσεις – Δεξιώσεις Stamo – Κιν. Τηλ.: 694.575.7111

Εθελοντές | Μαθητές Εσπερινού Γυμνασίου Αχαρνών – mail@gym-esp-acharn.att.sch.gr

ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ | ΔΗΜΟΣ ΑΧΑΡΝΩΝ - ΔΗ.Κ.Ε.ΑΧΑΡΝΩΝ - ΕΣΠΕΡΙΝΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΑΧΑΡΝΩΝ

21:15 - 21:30

Εύξεινος Λέσχη Αχαρνών & Αττικής

«Ο Καπετάν Ευκλείδης»

https://www.facebook.com/EuksinosLesxiAcharnonKapetanEukleidis

---

21:30 - 21:45

Catering με αναψυκτικά και φαγητό

ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ | ΔΗΜΟΣ ΑΧΑΡΝΩΝ - ΔΗ.Κ.Ε.ΑΧΑΡΝΩΝ - ΕΣΠΕΡΙΝΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΑΧΑΡΝΩΝ

1ο Συνέδριο Μακεδονικού Έπους

ΔΗΜΟΣ ΑΧΑΡΝΩΝ 2023

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΔΗΜΟΣ ΑΧΑΡΝΩΝ - ΔΗ.Κ.Ε.ΑΧΑΡΝΩΝ
ΕΣΠΕΡΙΝΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΑΧΑΡΝΩΝ

Μανδράκης Χρήστος
MSc, MSc, Διευθυντής Εσπερινού Γυμνασίου Αχαρνών

Πρόεδρος και εισηγητής του Συνεδρίου

ΘΕΡΜΕΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Πίνακας περιεχομένων

«Πώς ανακαινίζεται ο σημερινός πολίτης μέσα από το Μακεδονικό Έπος» 1

Α. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ 3

Β. Παύλος Μελάς και Ιωάννης Βελισσαρίου. «Ο ρόλος των Βαλκανικών Πολέμων στο κλείσιμο του Μακεδονικού Αγώνα και η παρακαταθήκη τους στη σημερινή Προεδρική Φρουρά» 10

1. Εισαγωγή *11*

2. Ιστορικό υπόβαθρο *12*

3. Οι εξελίξεις στον 20ο αιώνα *16*

4. Α' Βαλκανικός Πόλεμος *21*

5. Β' Βαλκανικός Πόλεμος *24*

6. Ιωάννης Βελισσαρίου *26*

7. Η σύνδεση των Ευζώνων και της Προεδρικής Φρουράς με την Ιστορία *32*

8. Σύνοψη - Συμπεράσματα *36*

9. Βιβλιογραφία *39*

Γ. ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ – Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΕΠΟΣ «Η συμβολή του Τέλλου Άγρα στον Μακεδονικό Αγώνα» 41

1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ *41*

2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ *42*

3. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ *43*

4. ΟΙ ΠΡΟΓΟΝΟΙ ΤΟΥ ΤΕΛΛΟΥ ΑΓΡΑ *45*

5. Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΑΓΡΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΑΘΗΤΙΚΑ ΤΟΥ ΧΡΟΝΙΑ *46*

6. Ο ΑΓΡΑΣ ΑΝΘΥΠΟΛΟΧΑΓΟΣ – ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ *47*

7. ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΟΥ ΑΓΡΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ *48*

8. ΔΥΟ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ *50*

9. Η ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΒΑΛΤΟΥ – ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΤΗΝ ΥΓΕΙΑ *52*

10. ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΣΤΟ ΒΑΛΤΟ – ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΒΑΛΤΟΥ *52*

11. Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝ ΑΓΡΑ ΣΕ ΒΑΛΤΟ ΚΑΙ ΝΑΟΥΣΑ *53*

12. Ο ΤΕΛΛΟΣ ΠΡΙΝ ΤΟ ΤΕΛΟΣ - ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ *57*

13. Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΘΡΗΝΕΙ – Η ΤΙΜΩΡΙΑ ΤΩΝ ΔΟΛΟΦΟΝΩΝ *59*

14. Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΡΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ *61*

15. Ο ΑΓΡΑΣ ΩΦΕΛΕΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ *62*

16. ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥΣ *62*

17. ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ *65*

18. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 68

Δ. ΒΙΩΜΑΤΙΚΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ..... 71

«Ιστορία – Αποστολή Προεδρικής Φρουράς και Ευζωνική Στολή» 71

Ε. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ 95

Β. Παύλος Μελάς και Ιωάννης Βελισσαρίου.

«Ο ρόλος των Βαλκανικών Πολέμων στο κλείσιμο του Μακεδονικού Αγώνα και η παρακαταθήκη τους στη σημερινή Προεδρική Φρουρά»

Γαβριλάκης Νικόλαος MSc DIC BSc,
Πρόεδρος Συλλόγου Ευζώνων Προεδρικής Φρουράς
syllogos.eyzonon@gmail.com

1. Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία συντάχθηκε στα πλαίσια των εργασιών του 1ου Συνεδρίου Μακεδονικού Έπους που έλαβε χώρα στο Δημαρχείο Αχαρνών το 2023. Στην εργασία αυτή θα γίνει βασική αναφορά στο ιστορικό υπόβαθρο του μακεδονικού αγώνα και θα επιχειρηθεί μία απλή διασύνδεση ανάμεσα στον Μακεδονικό Αγώνα και τους Βαλκανικούς πολέμους, τόσο σε επίπεδο στρατηγικής όσο και στα πλαίσια της λαϊκής συνείδησης, παρ' όλο που απέχουν μεταξύ τους σχεδόν 10 έτη. Η εργασία επίσης, αναπτύσσει όσα συνδέουν Ευζώνους και Μακεδονομάχους, τόσο ενδυματολογικά όσο και πνευματικά και ηθικά, ενώ έλκει όλους τους παραλληλισμούς μεταξύ των βίων των Εθνικών Ηρώων Παύλου Μελά και Ιωάννη Βελισσαρίου, ενώ επιχειρείται επίσης και μία επισήμανση των κυριότερων πνευματικών και ψυχικών χαρακτηριστικών του Βελισσαρίου και τι μπορεί ο σύγχρονος Έλληνας, εργαζόμενος σε σχεδόν οποιονδήποτε τομέα, να χρησιμοποιήσει προς παραδειγματισμό και μίμηση. Τέλος, αναλύει τον τρόπο με τον οποίο μεταφερόμαστε από τα τέλη του 19ου αιώνα στις αρχές του 21ου, μέσω της εικόνας της Προεδρικής Φρουράς, μέσω βιωματικών και οπτικών ερεθισμάτων.

Παύλος Μελάς και Ιωάννης Βελισσαρίου.
Ο ρόλος των Βαλκανικών Πολέμων στο κλείσιμο του Μακεδονικού Αγώνα και η παρακαταθήκη τους στη σημερινή Προεδρική Φρουρά

Ν. Γαβριλάκης **MSc DIC BSc**

Πρόεδρος
Συλλόγου Ευζώνων Προεδρικής Φρουράς

2. Ιστορικό υπόβαθρο

Είτε διαβάζουμε τα κείμενα του Ησίοδου (Λουκόπουλος, 2022), είτε ανοίξουμε τη Βίβλο, το αρχικό στοιχείο που μελετάται σε κάθε θρύλο και μορφή που αποκτά μυθικές διαστάσεις είναι η Αρχή και η Γένεσις. Επειδή λοιπόν και «Αρχή Ήμισυ παντός», πρέπει να ξεκινήσουμε τονίζοντας ότι τόσο ο Ιωάννης Βελισσαρίου, όσο και ο Παύλος Μελάς γεννήθηκαν εκτός ελληνικών συνόρων. Όχι μόνο των τότε ελληνικών συνόρων αλλά και των σημερινών. Ο Ιωάννης Βελισσαρίου, με καταγωγή από την Κύμη Ευβοίας γεννήθηκε το 1861 στο Πλοέστι της σημερινής Ρουμανίας ενώ ο Παύλος Μελάς, με καταγωγή από την Ήπειρο, γεννήθηκε το 1870 στη Μασσαλία της Γαλλίας (Βιογραφική εγκυκλοπαίδεια, 1977). Καθίσταται σαφές ευθύς εξ αρχής λοιπόν ότι ο τόπος γέννησης ενός ανθρώπου δεν αποτελεί εχέγγυο για τα αισθήματα φιλοπατρίας που θα (ή δεν θα) αναπτύξει.

Με την ήττα των Οθωμανών στον Ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1878, ιδρύεται το κράτος της Βουλγαρίας (Μυλωνάς, 1994). Δυστυχώς για τους Βούλγαρους, το κράτος τους δεν περιελάμβανε όλες τις περιοχές που καθόριζε η Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου κι έτσι, με μία επεκτατική πολιτική η οποία χαρακτηριζόταν από πολλά στοιχεία μεγαλοϊδεατισμού,

ουδέποτε περιόρισε τις επεκτατικές της βλέψεις εναντίον του ελληνισμού (ΓΕΣ, 2014α). Η δημιουργία της Μεγάλης Βουλγαρίας δεν ήταν φυσικά μονάχα εδαφικό ζήτημα ή θέμα γοήτρου. Ούτε βεβαίως ήταν η δήθεν απελευθέρωση των υπόδουλων βουλγάρων αδελφών. Ήταν πρωτίστως, οικονομικό ζήτημα (Γκιουλέκας, 2017). Ενώ είχε έξοδο στη Μαύρη θάλασσα, η θέση και ο ρόλος της Τουρκίας στον έλεγχο του Βοσπόρου καθιστούσε αναγκαία την παράκαμψη της υδάτινης αυτής οδού με άμεση διέξοδο στις θερμές θάλασσες, δηλαδή το Αιγαίο. Αυτό θα σήμαινε πρόσβαση στη Μεσόγειο με ό,τι αυτό συνεπάγεται (ΓΕΣ, 2014β).

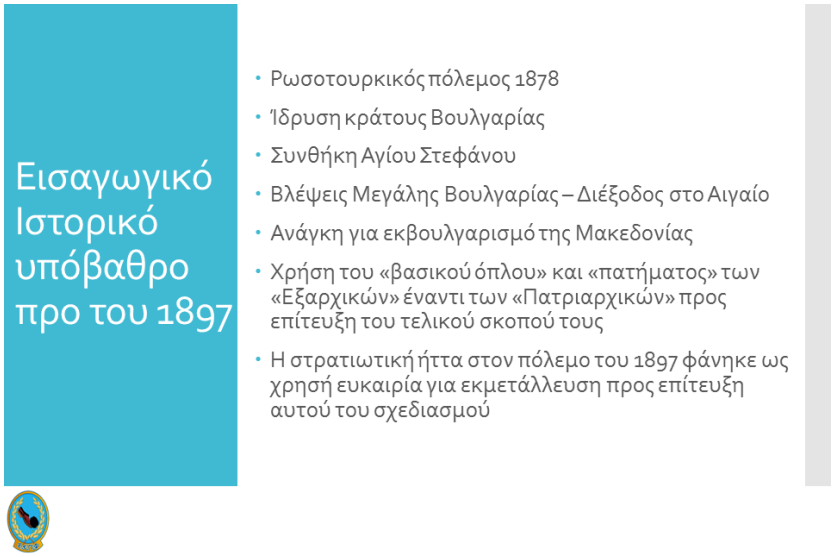

Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, της διεξόδου δηλαδή στο Αιγαίο, το εμπόδιο ήταν ένα: η Μακεδονία. Και η λύση για τον βουλγαρικό μεγαλοϊδεατισμό ήταν και κατά τον Δραγούμη, ο εκβουλγαρισμός της Μακεδονίας (Δραγούμης, 1914). Με τον τρόπο αυτόν θα αποκτούσαν ένα «στέρεο» πάτημα, έναν βατήρα για να πραγματοποιήσουν το επόμενο βήμα που ήθελαν, στο έδαφος της Μακεδονίας. Προχωρώντας σε μία εξαιρετικά αποτελεσματική καμπάνια τρομοκρατίας και εκβιασμού, οι Βούλγαροι χρησιμοποίησαν αντάρτικα σώματα, τους γνωστούς «Κομιτατζήδες» σε ρόλο… «αγροτών» προκειμένου να σπείρουν αμφιβολία, φόβο και αμφισβήτηση εθνικής συνείδησης στους τοπικούς πληθυσμούς της Μακεδονίας, ώστε να έρθει αργότερα το επίσημο κράτος της Βουλγαρίας και να θερίσει τους καρπούς αυτής της δράσης. Η ειρωνεία σε αυτό είναι ότι όπου οι Κομιτατζήδες συναντούσαν αντίσταση,

σταματούσαν να «σπέρνουν» και… «θέριζαν» κεφάλια. Η πρωτοφανής αυτή αγριότητα η οποία σκοπό είχε να αλλοιώσει την εθνολογική σύνθεση της Μακεδονίας κατάφερε σε πολλές περιπτώσεις να «σπείρει» έναν διαφορετικό καρπό στους τοπικούς πληθυσμούς- εκείνον του φόβου.

Σε μια πολυπολιτισμική Μακεδονία με κατοίκους που την κάνουν να μοιάζει περισσότερο με τον πύργο της Βαβέλ υπό την κατοχή της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, το βασικό «όπλο» που χρησιμοποίησαν οι Κομιτατζήδες ήταν εκείνο της θρησκείας και πιο συγκεκριμένα του δόγματος. Γνωρίζοντας ότι δε μπορούσαν να επηρεάσουν τους μουσουλμανικούς πληθυσμούς διότι θα «ξυπνούσαν τον κοιμώμενο γίγαντα» που άκουγε στο όνομα Οθωμανική αυτοκρατορία, εστίασαν στους χριστιανικούς πληθυσμούς της περιοχής, ανεξαρτήτως εθνικής καταγωγής. Και η απειλή των «Εξαρχικών» έναντι των «Πατριαρχικών», πολλές φορές συνοδευόμενη από υποσχέσεις για προνόμια, και την υποκίνηση του πανσλαβισμού, κατέστη το πλέον χρήσιμο όπλο της βουλγάρικης προπαγάνδας στον αγώνα τους για εκβουλγαρισμό της Μακεδονίας και έξοδο στο Αιγαίο (Καρδάρας, 1997).

Στις νότιες εσχατιές του Αιγαίου, εκεί που οι Βούλγαροι θα εξέφραζαν αξιώσεις μετά τον Α Βαλκανικό πόλεμο, την Κρήτη, τα επαναστατικά κινήματα των Κρητών ακολουθούσαν την αλυσίδα του χρόνου σαν τις χάντρες ενός κομπολογιού. Το 1897, με τη στήριξη της επανάστασης εκείνης, η ελληνική κυβέρνηση έδωσε την αφορμή που ζητούσε η Οθωμανική αυτοκρατορία για έναν ακόμη ελληνοτουρκικό πόλεμο (Σαζανίδης, 1995). Ο πόλεμος του 1897 έμεινε στην ελληνική ιστορία και συνείδηση ως «το άτυχο ‘97» αλλά μόνο «άτυχο» δεν ήταν, καθώς η Ελλάδα μπήκε σε έναν πόλεμο καθόλα απροετοίμαστη και με δυνάμεις που μπορεί στα χαρτιά να φαίνονταν έτοιμες αλλά στην πραγματικότητα δεν ήταν εξοπλισμένες επαρκώς και ο οπλισμός τους ήταν απαρχαιωμένος (Σαζανίδης, 1995).

Η αναπόφευκτη ήττα της Ελλάδας στον πόλεμο του 1897 και παρά την ηρωική δράση των Ελλήνων στη μάχη του Δομοκού και στην ηρωική αντίσταση στην Καμηλόβρυση (Παπαφλωράτος, 2014), φάνηκε να αποτελεί τη χρυσή ευκαιρία που έψαχναν οι Βούλγαροι προκειμένου να εκμεταλλευτούν ώστε να επιτύχουν τη Μεγάλη Βουλγαρία που για μια

δεκαετία σχεδίαζαν. Αφού κατάφεραν και απέσπασαν διάφορα προνόμια από τους Τούρκους, οι Βούλγαροι έθεσαν σε εφαρμογή, παράλληλα με τον εκβουλγαρισμό της Μακεδονίας, σχέδιο εξόντωσης του ελληνικού στοιχείου, με τη συστηματική εξόντωση ιερέων, δασκάλων και προκρίτων της υπαίθρου (Μυλωνάς, 1994).

Η ελληνική κοινή γνώμη, παρά την μικρή ταχύτητα με την οποία ταξίδευαν τα νέα εκείνη την εποχή, δεν έμεινε ασυγκίνητη από αυτές τις βαρβαρότητες και ζητούσε από τη χώρα να επέμβει. Για το κράτος όμως, οι πληγές από το 1897 ήταν ακόμη νωπές και πολλές από αυτές ακόμη ανοιχτές. Επίσημα, τουλάχιστον κατά τα πρώτα χρόνια, δε μπορούσε να κινηθεί, όμως συγκεκαλυμμένα στήριξε τη δημιουργία και συγκρότηση «κομιτάτων» και «εταιρειών» όπως η «Εθνική Εταιρεία» στην οποία θα εντασσόταν και ο Παύλος Μελάς (Χολέβας, Κορμαλης, 2013).

Επιλοχίας με ντουλαμά και κάππα 1897

Δεκανέας με πλήρη εξάρτυση μάχης 1897

Σχέδια Ευζώνων του Πεζικού στον πόλεμο του 1897, του Ι. Μυλωνά

Ο Παύλος Μελάς και ο Ιωάννης Βελισσαρίου, βρέθηκαν και οι δύο στην πρώτη γραμμή του ελληνοτουρκικού πολέμου του 1897 (Καράπας, 2013). Αν και δε συναντήθηκαν ποτέ καθώς οι μονάδες τους ήταν σε διαφορετικούς τομείς του μετώπου, διακρίθηκαν για τη δράση τους, το θάρρος τους και τις ηγετικές τους ικανότητες. Αηδιασμένοι και οι δύο με

τον τρόπο που χειρίστηκε η Ηγεσία το στράτευμα, με αποτέλεσμα την υποβαθμισμένη του απόδοση, βάλθηκαν αμφότεροι, ο καθένας με τον τρόπο και την δική του προσωπική προσέγγιση, να αλλάξουν τα πράγματα και ενδεχομένως να διορθώσουν τα κακώς κείμενα. Ο Παύλος Μελάς, δρώντας περισσότερο πνευματικά αλλά εκεί όπου φαινόταν η Πατρίδα να έχει άμεση ανάγκη σε χέρια και αίμα, ως ένας άλλος, κατά τον καθηγητή κ. Βερέμη, Δημήτριος Υψηλάντης, αποφάσισε να μπει στην Μακεδονία και να συνδράμει τον εκεί αγώνα.

Από την άλλη, ο Ιωάννης Βελισσαρίου, αν και αποστασιοποιήθηκε από όλα τα κινήματα τα οποία έλαβαν χώρα κατά τα πρώτα χρόνια του 20ου αιώνα στην Ελλάδα και στα οποία εμπλεκόταν και το Στράτευμα, αποφάσισε ότι έπρεπε να ασχοληθεί με το να βελτιώσει το Στράτευμα και τη μαχητική του ικανότητα- τουλάχιστον στον βαθμό που του επέτρεπε ο βαθμός του (Δημόπουλος, 2006). Γεγονός είναι πως και οι δύο δεν μπορούσαν να δεχτούν ότι η Ελλάδα θα περνούσε ξανά από μία τέτοια οδυνηρή ήττα και πως δε θα επέτρεπαν να συμβεί ξανά κάτι τέτοιο «στη σκοπιά τους».

3. Οι εξελίξεις στον 20ο αιώνα

Από το 1904 δε, η Ελληνική Κυβέρνηση έθεσε υπό την προστασία της τον Αγώνα και άρχισε να τον οργανώνει συστηματικά (Μυλωνάς, Νικόλτσιος, 2021). Συστάθηκαν τοπικές ομάδες και αντάρτικα σώματα με εθελοντές από όλη την Ελλάδα, ακόμα και την ακόμη υπόδουλη, Κρήτη. Τα αντάρτικα αυτά σώματα είχαν επικεφαλής φλογερούς αξιωματικούς και υπαξιωματικούς του ΕΣ. Από την Άνοιξη του 1905, τα αντάρτικα αυτά σώματα βρίσκονταν σε όλη την περιφέρεια της Μακεδονίας και διαρκώς μεγάλωναν, καθώς πλέον τα πλαισίωναν και Ελληνόψυχοι που είχαν πλέον αναθαρρήσει.

Μακεδονομάχοι

Ντουλαμάς και τσαρούχι προς υπεράσπιση της Μακεδονίας

Όλα αυτά, όπως γράφει και ο Δραγούμης δέκα χρόνια μετά, δε θα μπορούσαν να είχαν συμβεί αν δεν είχε υπάρξει η θυσία του πρωτομάρτυρα του Μακεδονικού Αγώνα, Παύλου Μελά το 1904 (Δραγούμης, 2018).
Ο θάνατός του, αποτέλεσμα ενέδρας Τούρκων μετά από πληροφόρηση από τους Βούλγαρους κομιτατζήδες, εκτός από ηρωικός, καταδεικνύει και το γεγονός ότι οι Έλληνες στη Μακεδονία είχαν την ιδιαιτερότητα ότι έπρεπε να πολεμήσουν τόσο εναντίον των Βουλγάρων, όσο και εναντίον των Οθωμανών.

Οι Μακεδονομάχοι, όπως πολύ εύστοχα ονομάστηκαν, δεν είχαν συγκεκριμένη στολή, αλλά, όπως κάθε αντάρτικη ομάδα, φορούσαν την τοπική ενδυμασία του πληθυσμού της περιοχής τον οποίο είχαν σκοπό να προστατεύσουν.

Σχέδια Μακεδονομάχων 1903-1908, του Ι. Μυλωνά

Έτσι, οι Μακεδονομάχοι φορούσαν τον τοπικό ντουλαμά της Μακεδονίας με μαύρη χλαίνη ή κάπα για προστασία από το κρύο και τσαρούχια. Χαρακτηριστικό ήταν το μαύρο τους φεσάκι, στο οποίο συνήθως είχαν κεντημένο και έναν χρυσό ή κόκκινο σταυρό (Μυλωνάς, 2016), κάνοντάς το να μοιάζει ακόμη περισσότερο σαν καλογερικό καλυμμαύκι.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο οπλισμός των ανταρτών αυτών συνήθως προερχόταν από το ελεύθερο εμπόριο και, ενώ η Ελληνική κυβέρνηση στήριζε τον Αγώνα, οι αγωνιζόμενοι κατέβαλλαν κάθε προσπάθεια για να μη μπορεί να συνδεθεί άμεσα η Ελλάδα με το αντάρτικο του Μακεδονικού Αγώνα.

Έτσι, κυκλοφορούσαν πολλές αραβίδες Mauser, ρουμάνικα και βουλγάρικα Mannlicher, περίστροφα και πιστόλια από διάφορες πηγές προέλευσης στη βαλκανική (Σαζανίδης, 1995) αλλά και καυκασιανές μαχαίρες (kinjal) ως και σπάθες ιππικού και γιαταγάνια του περασμένου αιώνα (Μυλωνάς, 1994).

Η αποτυχία του αντάρτικου της Βουλγαρίας στα εδάφη της Μακεδονίας εναντίον των Ελλήνων είχε ως αποτέλεσμα η Οθωμανική Αυτοκρατορία, η οποία εκτεινόταν από την Αδριατική ως τον Ελλήσποντο να βρίσκεται ουσιαστικά μέσα σε μια μέγγενη των βαλκανικών κρατών τα οποία είτε αποζητούσαν απελευθέρωση των «αδερφών» τους στα εδάφη που ήδη κατείχε η Οθωμανική Αυτοκρατορία όπως η Ελλάδα και η Σερβία είτε να ελευθερωθούν ολότελα όπως η Αλβανία.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να προσέξουμε τα σύνορα, όπως είχαν διαμορφωθεί στο λυκαυγές του Α Βαλκανικού Πολέμου:

Πηγή: https://docs.google.com › presentation › htmlpresent

Διαβλέποντας όλες οι κυβερνήσεις των κρατών της Βαλκανικής ότι μόνος του ο καθένας δε θα καταφέρει να επιτύχει τους αντικειμενικούς του σκοπούς, σχηματίζεται ένας συνασπισμός, προκειμένου να συνεισφέρει ο καθένας το μέγιστο των δυνάμεών του και να αντιμετωπίσουν από κοινού τον κοινό εχθρό, την Οθωμανική Αυτοκρατορία (Σαραντόπουλος, 2012α).

Όμως η συμφωνία αυτή μεταξύ των βαλκάνιων είναι εν μέρει καταδικασμένη να αποτύχει. Και αυτό θα συμβεί, διότι δεν υπάρχει σύμπνοια ως προς τους στόχους και τις επιδιώξεις του καθενός εταίρου. Και δεν υπάρχει σύμπνοια, διότι δεν υπάρχει ευθύς εξ αρχής ειλικρίνεια, καθώς όλοι γνωρίζουν ότι οι αντικειμενικοί σκοποί της κάθε χώρας έχουν περιοχές που αλληλεπικαλύπτονται. Και η κυριότερη από αυτές τις διαφιλονικούμενες περιοχές είναι και θα παραμείνει η Μακεδονία.

Πηγή: *https://docs.google.com › presentation › htmlpresent*

4. Α' Βαλκανικός Πόλεμος

Τον Οκτώβριο του 1912 ξεσπά ο Α Βαλκανικός Πόλεμος με την Ελλάδα να πολεμά σε δύο παράλληλα μεταξύ τους μέτωπα, αυτό της Θεσσαλίας κι εκείνο της Ηπείρου. Στην αρχή, το μέτωπο της Ηπείρου είχε ρόλο ανασταλτικό ώστε να μη μπορούν να σταλούν ενισχύσεις από την Ήπειρο στη Θεσσαλία (Σαραντόπουλος, 2012α). Όταν όμως επιτεύχθηκαν οι Αντ. Σκ. στο μέτωπο της Θεσσαλίας, και ειδικά μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης, το βάρος των επιχειρήσεων μεταφέρθηκε στο μέτωπο της Ηπείρου, πριν μεταφερθεί ξανά στην κεντρική Μακεδονία (Σαραντόπουλος, 2012α).

Οι κυριότερες επιχειρήσεις του Α Βαλκανικού Πολέμου από την πλευρά των Ελλήνων φαίνονται στον πίνακα που ακολουθεί (Στασινόπουλος, 1935). Να σημειωθεί ότι οι αναφερόμενες ημερομηνίες είναι με βάση το ισχύον τότε ημερολόγιο, που σήμερα θα αποκαλούσαμε ως «παλιό»:

Τοποθεσία	Ημερομηνία(*)	Αποτέλεσμα
Η μάχη της Δεσκάτης	6-7/10/1912	Νίκη των Ελλήνων
Η μάχη του Σαραντάπορου	9-11/10/1912	Νίκη των Ελλήνων
Η μάχη των Γιαννιτσών	19-20/10/1912	Νίκη των Ελλήνων
Η μάχη του Σόροβιτς	23/10/1912	Νίκη των Τούρκων
Η μάχη της Νικόπολης	1/11/1912	Νίκη των Ελλήνων
Η μάχη στα Πέντε Πηγάδια	3-10/11/1912	Νίκη των Ελλήνων
Η μάχη του Δρίσκου	26/11/1912	Νίκη των Τούρκων
Η μάχη Πεστών – Αετορράχης	29-30/11/1912	Νίκη των Ελλήνων
Ναυμαχία Έλλης	3/12/1912	Νίκη των Ελλήνων
Ναυμαχία Λήμνου	5/1/1913	Νίκη των Ελλήνων
Η μάχη στο Μπιζάνι	19-21/2/1913	Νίκη των Ελλήνων

Καθεμία από τις παραπάνω μάχες και ναυμαχίες έχει τη δική της σπουδαιότητα διότι οδήγησε στην κατάκτηση και ενός στρατηγικού στόχου. Ιδιαίτερα, όμως, μετά τη μάχη των Γιαννιτσών και την κατάληψη της πόλης, άνοιξε ο δρόμος για τη Θεσσαλονίκη και όλος ο ΕΣ επιδόθηκε σε έναν αγώνα δρόμου για να προλάβει τον προελαύνοντα βουλγαρικό στρατό. Η Θεσσαλονίκη απελευθερώθηκε ξημερώματα της 26ης Οκτωβρίου, με τον οθωμανό διοικητή να παραδίδει το ξίφος του και την πόλη στον διάδοχο Κωνσταντίνο, μόλις λίγες ώρες πριν τα βουλγαρικά στρατεύματα μπορέσουν να μπουν στην πόλη. Τελικά, κατόρθωσαν να μπουν και, στα πλαίσια του καλού της συμμαχίας, τους επιτράπηκε να στήσουν φρουρές και να συνδράμουν στη φύλαξη της πόλης (Παπαφλωράτος, 2014).

Πηγή: https://www.mixanitouxronou.gr

Το πρώτο τρίμηνο του 1913 βρήκε τους μέχρι πρότινος συμμάχους να μη μπορούν να συμφωνήσουν στα «λάφυρα» του πολέμου. Οι κυριότερες αντιπαραθέσεις έρχονται από τη Βουλγαρία και την Ελλάδα καθώς η αποτυχία της Βουλγαρίας να κάμψει την οθωμανική αντίσταση στην πολιορκούμενη Αδριανούπολη και να καταλάβει την κομβική αυτή πόλη της Ανατολικής Θράκης, άφηνε πάλι τη Βουλγαρία μακριά από τα όνειρά της για τη δημιουργία της Μεγάλης Βουλγαρίας και την έξοδο στις θερμές θάλασσες.

Έτσι, έπρεπε να στραφεί, για μία ακόμη φορά, εναντίον των Ελλήνων και της Μακεδονίας.

5. Β' Βαλκανικός Πόλεμος

Τον Ιούνιο του 1913 η Βουλγαρία επιτέθηκε αναίτια και απροειδοποίητα, αλλά όχι και μη αναμενόμενα, στα συνοριακά φυλάκια έξω από τη Θεσσαλονίκη, και ταυτόχρονα, επιτέθηκε και στους Σέρβους λίγο δυτικότερα (Σαραντόπουλος, 2012β). Η πεποίθηση της βουλγαρικής ηγεσίας ήταν ότι οι Έλληνες είχαν συνεισφέρει στον πόλεμο ως τότε μόνο με το Βασιλικό τους Ναυτικό και δεν είχαν εμπλακεί σε ιδιαίτερα δύσκολες μάχες στη στεριά. Είχαν μικρότερο στρατό από τη Βουλγαρία και το κυριότερο, δεν ήταν του ίδιου επιπέδου με την «Πρωσία των Βαλκανίων». Όμως, υπέπεσαν στο 2ο σφάλμα της τέχνης του πολέμου, όπως έχει διατυπωθεί από τον Σουν Τζου, και όχι μόνο υποτίμησαν τις ελληνικές δυνάμεις, αλλά υπερεκτίμησαν και τις δικές τους!
Οι πρώτες επιθέσεις στη νεοσχηματισθείσα, μετά τον Α' Βαλκανικό Πόλεμο, επικράτεια εναντίον των συνοριακών φυλακίων είχαν μόνο περιορισμένης έκτασης επιτυχίες τόσο στον ελληνικό, όσο και στον σερβικό τομέα. Λίγες μέρες μετά, το σύνολο των δυνάμεων του ΕΣ πέρασε στην αντεπίθεση και οι δύο στρατοί συγκρούστηκαν στην πιο αιματηρή μάχη του ΕΣ, τη διπλή μάχη Κιλκίς-Λαχανά (Αναστασόπουλος, 2014). Μετά από ουσιαστικά 3 μεγάλες μάχες μεταξύ Ελλήνων και Βουλγάρων, και με τον ρουμανικό στρατό να προελαύνει προς τη Σόφια, χωρίς ουσιαστική αντίσταση, ο Β' Βαλκανικός Πόλεμος λήγει με τη Συνθήκη του Βουκουρεστίου.

Οι κυριότερες συγκρούσεις του Β' Βαλκανικού Πολέμου φαίνονται στον πίνακα που ακολουθεί:

Τοποθεσία	Ημερομηνία (*)	Αποτέλεσμα
Η μάχη Κιλκίς Λαχανά	19-21/6/1913	Νίκη των Ελλήνων
Η μάχη της Δοϊράνης	23/6/1913	Νίκη των Ελλήνων
Η μάχη της Κρέσνας – Άνω Τζουμαγιάς	12-13/7/1913	Τακτική νίκη των Ελλήνων

Ο Β' Βαλκανικός Πόλεμος δεν έχει λάβει τη θέση που του αρμόζει στη διεθνή βιβλιογραφία για τις ένοπλες συγκρούσεις καθώς οι περισσότεροι ερευνητές τον προσπερνούν λόγω της μικρής του χρονικής έκτασης

(Eggenberger, 1985). Στην πραγματικότητα όμως, αποτελεί ένα φονικό πεδίο συγκρούσεων και χαρακτηρίζεται από το υψηλότερο ποσοστό απωλειών σε αξιωματικούς σε όλον τον 20ο αιώνα και σύμφωνα με τον Βασιλιά Κωνσταντίνο, αποτέλεσε έναν πόλεμο επιβίωσης ή αφανισμού του ελληνισμού. Η επική νίκη των ελληνικών Μάνλιχερ στα στενά της Κρέσνας και στην Άνω Τζουμαγιά έφερε ένα οδυνηρό για τους Βούλγαρους τέλος στα όνειρα δημιουργίας της Μεγάλης Βουλγαρίας. Και παρ' όλο που το τέλος του Β Βαλκανικού τους βρήκε να κατέχουν ένα διάδρομο προς το Αιγαίο, η οριστική ήττα των Κεντρικών Δυνάμεων από τις Δυνάμεις της Αντάντ, μία πενταετία αργότερα, θα έβαζε την οριστική ταφόπλακα στα μεγαλοϊδεατικά όνειρα της Βουλγαρίας (Ashcroft, 2007).

Στον χάρτη που ακολουθεί στα αριστερά φαίνονται τα σύνορα των βαλκανικών κρατών μετά τον Α Βαλκανικό Πόλεμο, https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=11624306.

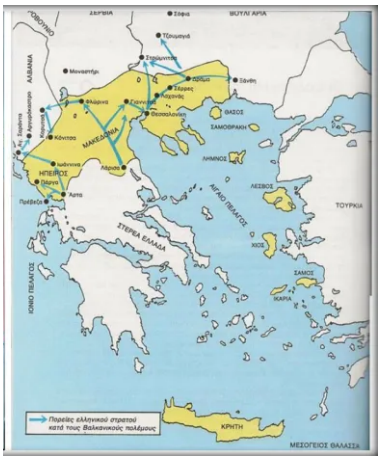

Στον χάρτη στα δεξιά φαίνονται τα σύνορα των βαλκανικών κρατών μετά τον Β' Βαλκανικό Πόλεμο. Διακρίνεται επίσης και η περιοχή που αποτελούσε Οθωμανική Αυτοκρατορία και που πλέον έχει περάσει «υπό νέα διοίκηση.

ΠΗΓΗ: https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=5781123

6. Ιωάννης Βελισσαρίου

Μέσα στο κλίμα αυτό και χωρίς να αναλωθούμε σε παράθεση εκτενών κειμένων της βιβλιογραφίας, αλλά αναφερόμενοι στις πηγές, όπως του Καράπα το 2013 και του Δημόπουλου το 2006, ας εξετάσουμε λίγο περισσότερο τον ρόλο και τη δράση του ταγματάρχη Βελισσαρίου προκειμένου να εξάγουμε και κάποια βασικά στοιχεία του χαρακτήρα του.

Σε συνδυασμό με τους Ευζώνους ως μονάδες επίλεκτου ελαφρού πεζικού τις οποίες διοικούσε, μπορούμε να εξάγουμε κάποια χρήσιμα συμπεράσματα, παρά το γεγονός ότι έχουν περάσει 110 χρόνια από τον θάνατό του.

Ο Ιωάννης Βελισσαρίου κατατάσσεται ως εθελοντής στον ΕΣ και διακρίνεται στο πεδίο της μάχης. Προάγεται στο βαθμό του λοχία και φοιτά στη Σχολή Υπαξιωματικών στα Τρίκαλα. Την εποχή εκείνη η Σχολή δεν παρήγαγε υπαξιωματικούς, όπως σήμερα. Παρήγαγε αξιωματικούς των Όπλων που δεν παράγονταν από τη ΣΣΕ. Ονομαζόταν Σχολή Υπαξιωματικών διότι οι εισακτέοι στη Σχολή ήταν υπαξιωματικοί του ΕΣ. Χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία και με βασικά μαθηματικά μπορούμε να δούμε ότι στον πόλεμο του 1897, ο Βελισσαρίου είναι ήδη 36 ετών, γεγονός που τον καθιστά σχετικά μεγάλο ηλικιακά για μάχη στην πρώτη γραμμή στον βαθμό που φέρει- ακόμα και με τα σημερινά δεδομένα. Κι όμως, η μονάδα του είναι σε εκείνους τους φωτεινούς αστέρες του ΕΣ που τιμούν τα όπλα τους και κρατούν τις θέσεις τους.

Εκτός από το γεγονός ότι ξεχωρίζει λόγω ηλικίας, ένα ακόμη χαρακτηριστικό του τον κάνει να διαφέρει ανάμεσα στους υπόλοιπους αξιωματικούς του ΕΣ. Ο Βελισσαρίου μιλάει 4 γλώσσες. Αναλογιστείτε σήμερα πόσοι και ποιοι στον περίγυρό σας μιλούν 3 ή περισσότερες γλώσσες. Μεταφερθείτε τώρα νοερά σε μια εποχή πριν από περίπου 120 χρόνια, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα.

Ο Βελισσαρίου είναι μέγας οπαδός και θαυμαστής της γαλλικής «σχολής» του elan. Εκ του ελληνικού ρήματος «ελαύνω», που σημαίνει προχωρώ, εξ ου και προελαύνω και επελαύνω και φυσικά και παρελαύνω (ένα ρήμα το οποίο έχει υποστεί πλείστους βιασμούς σε κάθε μας Εθνική Επέτειο τις τελευταίες δεκαετίες). Αυτό καταδεικνύει ότι είναι αυτό που οι αγγλοσάξονες ονομάζουν “mission driven”. Τον ενδιαφέρει πώς θα φέρει εις πέρας την αποστολή του (Γκαρτζονίκας, 2022). Φυσικά, οι πολεμικές επιχειρήσεις είναι «ομαδικό σπορ» και δε μπορούν να υλοποιηθούν από ένα άτομο, είτε αυτό είναι ο διοικητής είτε ο τελευταίος κληρωτός. Και για να είναι η μονάδα του καθενός αξιωματικού σε θέση να φέρει εις πέρας την αποστολή της πρέπει ο εκάστοτε αξιωματικός να μπορεί να διασφαλίσει με τις τακτικές επιλογές του την υγεία της μονάδας του και την ελαχιστοποίηση των απωλειών της. Και ο Βελισσαρίου είναι οπαδός της σχολής, η οποία επιτάσσει τη συνεχή και αδιάκοπη κίνηση των στρατευμάτων.

Έχοντας αυτά κατά νου, δε θα πρέπει να μας εκπλήσσει το γεγονός ότι ο Βελισσαρίου έχει τις γνώσεις για να συντάξει όχι ένα, αλλά δύο, στρατιωτικά εγχειρίδια. Άξιο λόγου, όμως, είναι το γεγονός ότι πράγματι κατάφερε να εκπονήσει τα δύο στρατιωτικά εγχειρίδια, τα οποία, μάλιστα, έχουν αποτελέσει θεμέλιο λίθο για τα κλασσικά συγγράμματα που μας έχει αφήσει παρακαταθήκη ο Κωνσταντίνος Δαβάκης για τον ομαδάρχη Πεζικού το 1938 και τον διοικητή τάγματος Πεζικού του 1940.

Σχέδιο του Ταγματάρχη Βελισσαρίου, από τον Ι. Μυλωνά

Όταν ξεσπά ο Βαλκανικός Πόλεμος είναι ταγματάρχης, ετών 52. Έχει ανέλθει μέσα από όλες τις βαθμίδες της ιεραρχίας και δεν υπάρχει κάποιο ζήτημα κατωτερότητας που να προέρχεται από αυτό το ηλικιακό χάσμα ανάμεσα σε εκείνον και την υπόλοιπη ιεραρχία πάνω από εκείνον. Αρχικά, κατά την πρώτη φάση του πολέμου είναι στο 4ο Σύνταγμα Πεζικού. Δεν είναι δηλαδή σε μονάδα Ευζώνων με τους οποίους έχει συνδέσει τόσο άρρηκτα το όνομά του. Παρ' όλα αυτά ο τρόπος με τον οποίο βλέπουμε να διοικεί, δε διαφέρει καθόλου. Μετά τη μάχη του Σαρανταπόρου, διαπληκτίζεται με τον διοικητή του συντάγματός του, διότι θεωρεί ότι δε διοίκησε καλά το Σύνταγμα, με αποτέλεσμα να έχουν περισσότερους νεκρούς απ' όσους θα είχαν, αν έβαζε τον Βελισσαρίου πιο μπροστά, πιο νωρίς (Σαραντόπουλος, 2012α).

Αυτή ήταν μία συμπεριφορά την οποία δεν βλέπουμε για τελευταία φορά στο Σαραντάπορο, αλλά αντιθέτως, ακολουθεί τον Βελισσαρίου μέχρι τον θάνατό του στο πεδίο της μάχης. Το θάρρος της γνώμης του, προερχόμενο από βαθιά γνώση της τακτικής κατάστασης και το οποίο εκφράζεται απέναντι στην ηγεσία χωρίς να «χαϊδεύει αυτιά», είναι κάτι που δε μπορούσε ο εγωισμός της ανώτερης Αρχής να επιτρέψει να χωνευθεί εύκολα. Μετά τη μάχη του Σαρανταπόρου, ακριβώς εξαιτίας αυτής του της συμπεριφοράς, του αφαιρέθηκε η διοίκηση του τάγματός του και μετατέθηκε στο μέτωπο της Ηπείρου. Στο πλήρως επιστρατευόμενο, 9ο τάγμα ευζώνων. Ο ορισμός της δυσμενούς μετάθεσης. Στο δεύτερης σπουδαιότητας μέτωπο, σε μονάδα υποτίθεται «απείθαρχων πολιτών». Όμως, όπως ο Ρόμμελ 30 χρόνια αργότερα μετέτρεψε, κατά τον Pressfield, μία δυσμενή μετάθεση στο Άφρικα Κόρπς σε παρ' ολίγον κατάληψη της Αιγύπτου, έτσι και ο Βελισσαρίου εκμεταλλεύεται το «πεδίο δόξης λαμπρό» που εμφανίζεται μπροστά του. Εφαρμόζει όλες του τις γνώσεις σχετικά με τον τρόπο διεξαγωγής επιθετικών επιχειρήσεων αλλά και τον τρόπο διοικήσεως μονάδων πεζικού και το μέτωπο αποκτά άλλη κινητικότητα.

Οι αντιμαχόμενες πλευρές στο μέτωπο της Ηπείρου έχουν περιοριστεί σε μικρής κλίμακας κινήσεις και κανείς δεν είναι διατεθειμένος να ρισκάρει την ανάληψη πρωτοβουλίας. Σε μία τολμηρή ενέργεια με τους Ευζώνους του να σπάσει αυτό το stalemate, ο Βελισσαρίου τραυματίζεται στο πόδι. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες των συμπολεμιστών του, αν δεν είχε χαθεί η δυναμική της εφόδου σε εκείνη τη στιγμή, συνέπεια του τραυματισμού του Βελισσαρίου, τα Ιωάννινα θα απελευθερώνονταν τον Δεκέμβριο (Σαραντόπουλος, 2012β)!

Πλέον το κύριο θέατρο επιχειρήσεων είναι το μέτωπο της Ηπείρου. Ο Βελισσαρίου, όπως έχουμε αναφέρει ήδη, ήταν οπαδός του γαλλικού "elan". Είναι, όμως, και πρακτικός και πραγματιστής. Βλέπει- όπως και όλοι- ότι οι οχυρές θέσεις στο Μπιζάνι είναι, αν όχι απόρθητες, τουλάχιστον κρεατομηχανές για τον οποιονδήποτε επιτιθέμενο. Οργανωμένες με θέσεις πολυβόλων και πυροβόλων, θέσεις βαλλόντων εκ του ορθίως και δίκτυο οδών ανεφοδιασμού και απαγκίστρωσης για τους αμυνόμενους. Οι Γερμανοί έχουν κάνει εξαιρετική δουλειά. Διαβάζοντας

τον χάρτη, διακρίνει μία ευκαιρία να παρακάμψει αυτές τις οχυρές τοποθεσίες. Η εντολή του Στρατηγού Σαπουντζάκη είναι να παραμείνει στη θέση του. Η θέση του συνιστά εφεδρεία για την κύρια επιθετική ενέργεια κατά των οχυρών θέσεων του Μπιζανίου. Παρά την πρότερη εμπειρία του, αποφασίζει να αναλάβει την ευθύνη του ως αξιωματικός και να οδηγήσει τους Ευζώνους του, μέσα στη νύχτα, παραπλεύρως του Μπιζανίου και κατευθείαν στα Ιωάννινα. Ο ταγματάρχης Ιωάννης Βελισσαρίου γίνεται ο απελευθερωτής των Ιωαννίνων. Ως και σήμερα, μια συνοικία των Ιωαννίνων, δίπλα στο στρατόπεδο «Βελισσαρίου» στην είσοδο της πόλης φέρει την ονομασία «το Βελισσάριο».

Ας γνωρίσουμε τον ταγματάρχη Βελισσαρίου λίγο καλύτερα

- Ο Διάδοχος Κωνσταντίνος του απευθύνεται λέγοντάς του ότι είναι «άξιος φιλήματος αλλά και ραπίσματος...»
- Οι Εύζωνοί του τον αποκαλούν «Μαύρο Καβαλάρη»
- «Όποιος επιθυμεί τη Νίκη ή τον Θάνατο **ας με ακολουθήσει**!» -τχης Βελισσαρίου
- **«ΣΤΗ ΣΟΦΙΑ»**
- **«Λογικό... Τέτοιοι Ήρωες δε ζουν πολύ!»** -Κωνσταντίνος Α'
- **«Συγχαρητήριο τηλεγράφημα»** προς τη σύζυγο του **«Ήρωα των Ηρώων»**

Στον απελευθερωτή λοιπόν, των Ιωαννίνων απευθύνεται ο διάδοχος Κωνσταντίνος με την παροιμιώδη πλέον φράση: «**Είσαι άξιος φιλήματος αλλά και ραπίσματος. Εγώ θα αρκεστώ στο φίλημα!**». Ο Αρχιστράτηγος δηλαδή, απευθύνεται σε έναν -φαινομενικά απλό- ταγματάρχη και του λέει, εμμέσως πλην σαφώς ,ότι «έπρεπε να υπακούσει, αλλά καλά έκανε και άκουσε το ένστικτό του». Η είδηση αυτή εξαπλώνεται σε όλο το στράτευμα πιο γρήγορα κι από γρίπη σε δημοτικό σχολείο και η μαχητικότητα των στρατευμένων Ελλήνων εκτινάσσεται!

Φεύγουν από τα Ιωάννινα με τα πόδια, με κατεύθυνση προς τη Μακεδονία… Φεύγουν από τη γη των Μελάδων και μπαίνουν στα εδάφη για την ελευθερία των οποίων ο Παύλος Μελάς μαρτύρησε. Ο Βελισσαρίου έφιππος, καβάλα στον πιστό του «Μαύρο». Τον αναγνωρίζουν όλοι χάρις στο χαρακτηριστικό του γένι και κάθε μονάδα που προσπερνάει καθώς οδεύει προς την κορυφή της φάλαγγας με τους ευζώνους του τον επευφημεί! Τον αποκαλούν «Μαύρο καβαλάρη»! Πέρα από το λογοπαίγνιο με το - καθόλου πρωτότυπο - όνομα του ίππου του, είναι ένας φόρος τιμής στο επιθετικό και ριψοκίνδυνο πνεύμα του!
Αυτό όμως που οι στρατιώτες του, είτε Εύζωνοι, είτε απλό Πεζικό γραμμής, αντιλαμβάνονται ως ριψοκίνδυνη συμπεριφορά και διοίκηση, είναι περισσότερο αποτέλεσμα ταχέων υπολογισμών και **λήψης απόφασης υπολογισμένου και λελογισμένου ρίσκου**.

Παρά την ηλικία του και τον βαθμό του, ηγείται εκ του μετώπου και δια του παραδείγματος. Χαρακτηριστικό δείγμα του τρόπου με τον οποίο μοιράζεται τον κίνδυνο με τους άνδρες υπό τη διοίκησή του είναι το τελευταίο του πρόσταγμα… Μέσα από το όρυγμα, φωνάζει, ώστε να ακουστεί πάνω από την κλαγγή της μάχης, στους Ευζώνους του «**όποιος επιθυμεί τη νίκη ή τον θάνατο… ας με ακολουθήσει!**»… Βάζει πρώτα τη νίκη και μετά τον θάνατο… και τους προτρέπει να τον ακολουθήσουν. Όχι να είναι δίπλα του, ούτε να βγουν μπροστά. Να τον ακολουθήσουν.

Επίσης, παρά το γεγονός ότι έχουν περάσει 110 χρόνια από τον θάνατό του, το παράδειγμα ηγεσίας του ταγματάρχη Βελισσαρίου παραμένει επίκαιρο, όχι μόνο για το πεδίο της μάχης, αλλά περισσότερο ακόμα, για τη διοίκηση ομάδος στη βιομηχανία, στις αθλοπαιδιές, στη συλλογική μας καθημερινότητα. Είναι αυτό το παράδειγμα διοίκησης εξάλλου που είχε κάνει τους Ευζώνους να επιτεθούν στους Βούλγαρους με κοτρόνες και ξιφολόγχες, λίγες μέρες νωρίτερα, κατά τη μάχη της Δοϊράνης, αφότου τους τελείωσαν τα πυρομαχικά.

Δευτερόλεπτα αφότου είχε εμψυχώσει τους άνδρες του και είχε ξεκινήσει την έφοδο απέναντι στα πολυβολεία των στενών της Άνω Τζουμαγιάς, τον βρήκε στο στήθος μια ριπή πολυβόλου. Τον μετέφεραν γρήγορα στο χειρουργείο εκστρατείας αλλά δεν μπόρεσαν να τον κρατήσουν στη ζωή.

Κατά τη μάχη της Κρέσνας και της Άνω Τζουμαγιάς, οι απώλειες σε ανώτερους αξιωματικούς ήταν δυσβάσταχτες για τον ΕΣ. Εντούτοις, ο (βασιλιάς πλέον) Κωνσταντίνος Α' ενημερώνεται για τον θάνατο του Βελισσαρίου, οπότε και εκστομίζει τη μνημειώδη φράση «**Λογικό… Τέτοιοι ήρωες δεν ζουν πολύ!**»… Η ειρωνεία είναι ότι την είπε για κάποιον που επέζησε δύο μεγάλους πολέμους και άλλα τόσα εσωτερικά κινήματα και έφτασε να σκοτώνεται στο τέλος του τρίτου του πολέμου, στα 52 του.

Βέβαια, όλοι μας καταλαβαίνουμε τι εννοούσε ο Κωνσταντίνος, αλλά και πάλι, το μειδίαμα σχηματίζεται σχεδόν αυθόρμητα.

Είναι ίσως με το ίδιο συναίσθημα με το οποίο συντάσσει το συγχαρητήριο (και ουχί συλλυπητήριο) τηλεγράφημα στη χήρα του Βελισσαρίου, στο οποίο της τον αναφέρει ως «**Ήρωα των Ηρώων**».

Ακόμη, είναι προφανές ότι έχει αντιληφθεί το μαχητικό πνεύμα του ταγματάρχη Βελισσαρίου και προσπαθεί να τιμήσει ακριβώς αυτό, μετά το θάνατο του ταγματάρχη. Δεν καταδέχεται να κλάψει ή να τον θρηνήσει καθώς αντιλαμβάνεται ότι ο Βελισσαρίου σκοτώθηκε με ίσως τον ιδανικότερο για εκείνον τρόπο: Κατά την εκτέλεση του καθήκοντος προς την Πατρίδα, για τα Ιερά χώματα της Μακεδονίας, έχοντας μάλιστα περάσει τα ελληνοβουλγαρικά σύνορα, μεταφέροντας το ηχηρό μήνυμα **της ισχυρής Ελλάδος** μέχρι τη Σόφια, περιτριγυρισμένος από τα παιδιά του, τους λεβέντες, τους ευζώνους του.

7. Η σύνδεση των Ευζώνων και της Προεδρικής Φρουράς με την Ιστορία

Ίσως το χαρακτηριστικότερο στοιχείο της Φρουράς και των Ευζώνων είναι η στολή που φορούν. Είναι το στοιχείο εκείνο που περισσότερο από κάθε άλλο, συνδέει τον διαβάτη και τον υπηρετούντα στο σήμερα, με το ηρωικό χθες. Θα πρέπει να τονίσουμε εκ νέου ένα πολύ σημαντικό στοιχείο. Καμία από τις στολές της Φρουράς δεν είναι ακριβές αντίγραφο κάποιας τοπικής φορεσιάς ή στολής, ούτε ήταν ποτέ. Αντίθετα, αντλεί

έμπνευση και απλώς έλκει την καταγωγή της από κάποια φορεσιά. Καταφέρνει, λοιπόν, η στολή των Ευζώνων του σήμερα να μας μεταφέρει στο χθες;

Η Ιστορία της Προεδρικής Φρουράς, όπως έχει ήδη αναφερθεί, κρατεί από τη δημιουργία του Αγήματος το 1868 (Μυλωνάς, 1994). Η Ανακτορική Φρουρά όμως, ως διακριτή στρατιωτική μονάδα απόδοσης τιμών ιδρύθηκε με το ΒΔ της 21ης Μαρτίου 1914, λίγους μήνες δηλαδή, μετά τη συνθήκη ειρήνης του Βουκουρεστίου με την οποία έληξε ο Β' Βαλκανικός πόλεμος. Από τις πρώτες στολές που εντάχθηκαν στο βεστιάριο της Φρουράς ήταν ο μπλε ντουλαμάς, ή, στην επίσημη στρατιωτική ορολογία, η καθημερινή χειμερινή στολή υπηρεσίας (Μυλωνάς, Νικόλτσιος, 2021). Η στολή αυτή είναι ευθεία αναφορά στον Μακεδονικό Αγώνα και αποτελεί φόρο τιμής στον πρωτομάρτυρα Παύλο Μελά, αλλά και όλους τους Μακεδονομάχους. Η στολή αυτή διατηρείται ως και σήμερα, ουσιαστικά ίδια, με λίγες μόνο μικρές τροποποιήσεις ανά τα χρόνια, αποτελώντας μία διαρκή και διαχρονική υπενθύμιση, προς όλους, των αγώνων και του αίματος για την ελληνικότητα της Μακεδονίας (Στρατιωτική Επιθεώρηση, 2016).

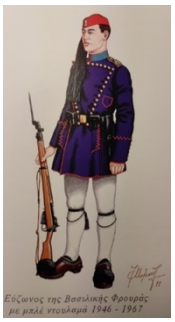

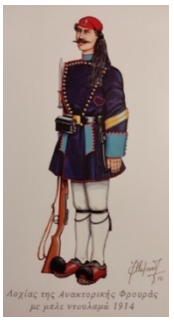

Σχέδια Ευζώνων με τη χειμερινή στολή καθημερινής υπηρεσίας από το 1948 ως το 1967 (αριστερά) και το 1914

Η επίσημη ευζωνική στολή της Φρουράς, τα γνωστά στην ευζωνική αργκό ως «Λευκά», ίδια και αυτή στα κύρια στοιχεία της από το 1868, αποτελεί ευθεία αναφορά στους Επαναστάτες του 1821. Μάλιστα, από την περίοδο μετά τους Βαλκανικούς ως σήμερα, η επίσημη στολή της Φρουράς εμπεριέχει ακόμη περισσότερα όμοια στοιχεία, που έχουν παραμείνει ίδια, απ' ότι με την προ του 1913 στολή.

Η ευζωνική στολή η οποία έρχεται πρώτη στην κοινή συνείδηση, όταν λέμε «Εύζωνοι» είναι, ασφαλώς, τα Λευκά. Ακόμη και ο Κασιμάτης προ ετών στην «Κ» σε ένα λιβελλογράφημα κατά των Ευζώνων, όταν έγραφε για ευζωνική στολή, αναφερόταν στην επίσημη ευζωνική στολή. Κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών πολέμων, η στολή που φορούσαν οι Εύζωνοι, ήταν τα Λευκά της εποχής εκείνης, με τη φέρμελη του 1888. Πάνω από τη φουστανέλα και τη φέρμελη φοριόταν ο χακί ντουλαμάς εν είδη κάπας. Δεν ήταν όμως καθόλου απίθανο εύζωνος να έχει φορεμένο τον ντουλαμά χωρίς να φοράει από κάτω τη φουστανέλα και τη φέρμελη, ή να έχει βγάλει εντελώς τον ντουλαμά. Όλες οι διαμορφώσεις της ευζωνικής στολής φαίνονται στον παρακάτω πίνακα του κ. Μυλωνά.

Σχέδια Ευζώνων με την επίσημη Ευζώνική στολή το 1914 (αριστερά) και από το 1968 ως σήμερα (δεξιά), του Ι. Μυλωνά

Η ευζωνική στολή η οποία αποτίει φόρο τιμής στους στεριανούς αγώνες των Ελλήνων και, λανθασμένα αποκαλείται συχνά «στολή των βαλκανικών» είναι η θερινή καθημερινή στολή ευζωνικής υπηρεσίας, ή αλλιώς, «θερινός ντουλαμάς».

Πράγματι, η στολή αυτή μοιάζει πάρα πολύ με τη θερινή στολή υπηρεσίας των Ευζώνων της Ανακτορικής Φρουράς μεταξύ 1938-1941 (Μυλωνάς, 2019) και η κυριότερη διαφορά τους είναι οι στηθαίες τσέπες στη σημερινή στολή, σχέδιο που αντλεί έμπνευση από τα χιτώνια του Πεζικού.

Πίνακας του Ι. Μυλωνά στον οποίο απεικονίζονται οι διαμορφώσεις της ευζωνικής στολής κατά τους βακανικούς πολέμους του 1912-13

Σχέδιο Ευζώνου με τη θερινή στολή καθημερινής υπηρεσίας το 2011, του Ι. Μυλωνά

Να σημειωθεί ότι τα διακριτικά βαθμού των έφεδρων υπαξιωματικών της Φρουράς φέρονται, εκτός της περιόδου 1938-1941, χαμηλά στο μανίκι, κατά το γαλλικό σύστημα (Μυλωνάς, Νικόλτσιος, 2021).

8. Σύνοψη - Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, πρέπει να τονίσουμε ότι ο Μακεδονικός Αγώνας αποτελεί ένα σύγχρονο αντάρτικο με πολλές ιδιαιτερότητες. Σε αντίθεση με πολλά αντάρτικα κινήματα, προηγούμενα, αλλά και μεταγενέστερα, περιλαμβάνει επιχειρήσεις τόσο στην ύπαιθρο, όσο και στον αστικό ιστό της Μακεδονίας. Η βασικότερη ιδιαιτερότητα του Μακεδονικού Αγώνα είναι ότι είναι ένας αγώνας ανάμεσα σε δύο κύριες ανταγωνιστικές δυνάμεις οι οποίες όμως δεν κατέχουν τα εδάφη στα οποία διεξάγεται η αντάρτικη αντιπαράθεση. Τα εδάφη αυτά κατέχονται από μία τρίτη δύναμη, η οποία ασφαλώς τάσσεται υπέρ εκείνου του αντάρτικου που τη συμφέρει κατά τόπους και κατά χρονική περίοδο. Είναι μία

αντιπαράθεση ανάμεσα σε παραστρατιωτικές δυνάμεις, οι οποίες, εκτός από ένοπλο αγώνα, διεξάγουν ψυχολογικές επιχειρήσεις και εκμεταλλεύονται θρησκευτικό φανατισμό και δογματισμό που χρησιμοποιούνται στην προπαγάνδα των αντιμαχομένων.

Σε αυτό το πολύ ιδιαίτερο και γεμάτο επιχειρησιακές προκλήσεις, περιβάλλον, ο Παύλος Μελάς, ακριβώς λόγω του εθελοντικού του πνεύματος, άφησε τις ανέσεις της πόλης και δόθηκε ολόψυχα στον Μακεδονικό Αγώνα, ως και την τελική του αυτοθυσία υπέρ του σκοπού.

Κατέστη έτσι ο πρωτομάρτυρας του Μακεδονικού Αγώνα και κατάφερε να μείνει στη συνείδηση ως διαχρονικό πρότυπο αγνής φιλοπατρίας. Αυτή η φιλοπατρία ζωντάνεψε τη φλόγα για προστασία της Μακεδονίας από τον **βουλγαρικό κίνδυνο** αλλά και σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, την **ελευθερία της Μακεδονίας**.

Μέσα στην επόμενη δεκαετία από το θάνατο του Παύλου Μελά, ο Μίκης Ζέζας δε θα μπορούσε να ενωθεί με τη λήθη. Το ξέσπασμα του Α' Βαλκανικού Πολέμου βρήκε τη συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων, υπό στιβαρή και ενωμένη Ηγεσία, να επιθυμεί την απελευθέρωση των περιοχών, στις οποίες το ελληνικό στοιχείο ήταν κυρίαρχο. Εκτός από τη Θεσσαλία και τον γεωστρατηγικό πόθο όλων των Βαλκανίων, τη Μακεδονία, τα ελληνικά Όπλα απελευθέρωσαν και την ιδιαίτερη πατρίδα των Μελάδων, την Ήπειρο.

Ο Β' Βαλκανικός Πόλεμος εδραίωσε την ελληνική κυριαρχία στα μόλις προσφάτως απελευθερωμένα εδάφη υπογράφοντας το πιστοποιητικό θανάτου του βουλγαρικού ιμπεριαλισμού και περιορίζοντας τη Βουλγαρία στη Θράκη. Αυτή, βέβαια, η έξοδος της «Πρωσίας των Βαλκανίων» στις θερμές θάλασσες ήταν εγνωσμένα ψαθυρή και εξ' αρχής καταδικασμένη να είναι προσωρινή. Τα εδάφη της Θράκης είχαν ήδη μία φορά απελευθερωθεί και εδάφη που έχουν κερδηθεί στο πεδίο των όπλων δεν μπορούν να κρατηθούν με μελάνι σε χαρτί. Οι εδαφικές απώλειες της Βουλγαρίας θα συνεχιστούν και στον Α Παγκόσμιο Πόλεμο, λιγότερο από μία τετραετία μετά, βάζοντας ουσιαστικά την ταφόπλακα στα βουλγαρικά όνειρα για τη Μεγάλη Βουλγαρία. Η Μακεδονία είχε πλέον διαφύγει του βουλγαρικού κινδύνου!

Καταλυτικό ρόλο σε αυτήν την αλληλουχία γεγονότων διαδραμάτισε ο Ήρωας των Ηρώων, ο ταγματάρχης Βελισσαρίου. Αν και επειδή είναι γηραιότερος του Παύλου Μελά, είναι παράδοξο να πούμε ότι «ακολούθησε το παράδειγμά του», εντούτοις, βρίσκουμε κοινά χαρακτηριστικά και στις δύο αυτές μεγάλες προσωπικότητες των Ενόπλων Δυνάμεων της Ελλάδος, ξεκινώντας από το γεγονός ότι είναι και οι δύο τέκνα της διασποράς.

Ο Βελισσαρίου, πέρα από τη μαχητικότητά του και τον επί του πεδίου, ηρωισμό του, διακρίνεται ως υπόδειγμα πνευματικού και οξυδερκή αξιωματικού, ενός ηγέτη ο οποίος μάχεται στην πρώτη γραμμή και διοικεί δια του παραδείγματος αφήνοντας μία άυλη κληρονομιά ακόμα και στο σήμερα. Οι παραλληλισμοί που μπορεί κανείς να σύρει με τον Παύλο Μελά είναι πολλοί.

Η σημερινή Προεδρική Φρουρά αποτελεί το θεματοφύλακα της πολεμικής παράδοσης των Ελλήνων. Διεξάγει αθόρυβα, αλλά πολύ αποτελεσματικά, ψυχολογικές επιχειρήσεις σε πολλαπλά επίπεδα. Οι δε Εύζωνοι της Φρουράς, ειδικά μετά την κατάργηση των ευζωνικών συνταγμάτων του Πεζικού, αποτελούν τους υπηρεσιακούς κληρονόμους των φουστανελάδων που απελευθέρωσαν την Ελλάδα, όχι μόνο το 1821, αλλά και στους κατοπινούς απελευθερωτικούς αγώνες.

Η **εμφάνιση των Ευζώνων** παραπέμπει το λαϊκό αίσθημα στους αγωνιστές εκείνους. Ανεξαρτήτως της στολής που φορούν, η εικόνα τους παραπέμπει σε κάποιον από τους **αγώνες για την ελευθερία**.

Το δέντρο της ελευθερίας είναι ένα παράξενο φυτό. Ο σπόρος του, από τη στιγμή που θα μπει στο χώμα, απαιτεί, όχι νερό για να μεγαλώσει, **αλλά φωτιά**. Το πύρωμα εκείνο που καίει στις καρδιές και μετουσιώνεται σε πόθο για το ίδιο το **ιδανικό της ελευθερίας**. Ούτε κατοπινά όμως το δέντρο απαιτεί νερό. Ζητά συνεχώς πότισμα με το αίμα εκείνων, κάτω από τη σκιά του οποίου, διάγουν ζωές ανέμελα. Τις θυσίες αυτές και τη μνήμη εκείνων που τις πραγματοποίησαν, στις ρίζες αυτού του αιωνόβιου δέντρου, είναι που **προστατεύουν σήμερα οι Εύζωνοι** και η εικόνα τους δεν είναι άλλο από την εξωτερίκευση των ηθικών αξιών που διέπνεαν και όλους εκείνους τους μαχητές της ελευθερίας.

9. Βιβλιογραφία

- Ashcroft Michael, *"Victoria Cross Heroes"*, Headline Publishing Group, London, 2007
- Eggenberger David, *"An encyclopedia of Battles"*, Dover Publications, New York, 1985
- Mylonas Yannis, Nikoltsios Vasilios, *"The Evzones- History, Uniforms, Armament"*, Logos & eikona pub., Thessaloniki, 2021
- Pressfield Steven, *"Σκοτώστε τον Ρόμελ"*, εκδ. Πατάκη, New York, 2008 (μτφρ.)
- Αγοράκης Δημήτριος (ed.), *"Οι Εύζωνοι- Ιστορία, Εθνική Παράδοση, Αποστολή"*, Στρατιωτική Επιθεώρηση (περ.), τεύχος 1/2016, Γενικό Επιτελείο Στρατού, Αθήνα, 2016
- Αναστασόπουλος Βασίλειος, *"Κιλκίς- Λαχανάς"*, Στρατιωτική Ιστορία, Σειρά «Μεγάλες Μάχες», εκδ. Γνώμων, Αθήνα, 2014
- Γκαρτζονίκας Παναγιώτης, *"Η πρωτοβουλία των διοικητών στον πόλεμο – Ο ταγματάρχης Βελισσαρίου"*, slpress, 2022 https://slpress.gr/idees/i-protovoylia-ton-dioikiton-ston-polemo-o-tagmatarchis-velissarioy/
- Γκιουλέκας Κωνσταντίνος, *"Ο Μακεδονικός Αγώνας μέσα από τις πηγές του", Εκδ. Μένανδρος, Θεσσαλονίκη, 2017*
- Δαβάκης Κωνσταντίνος, *"Εγκόλπιον Διοικητού Τάγματος Πεζικού "*, Στρατιωτική Εγκυκλοπαίδεια, εκδ. 1940, επανεκδ. Ελεύθερη Σκέψις, Αθήνα, 2008
- Δαβάκης Κωνσταντίνος, *"Εγκόλπιον Ομαδάρχου Πεζικού "*, εκδ. 1938, επανεκδ. Ελεύθερη Σκέψις, Αθήνα, 2008
- Δημόπουλος Θεόδωρος, *"Ταγματάρχης Ιωάννης Βελισσαρίου"*, Στρατιωτική Ιστορία (περ.), τεύχος 120, εκδ. Γκοβόστη, Αθήνα, Αυγ. 2006
- Δραγούμης Ίων, *"Μαρτύρων και Ηρώων Αίμα"*, Αθήνα, 1914, επανέκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2018
- Καράπας Ν. Ξενοφών, *"Ταγματάρχης Ιωάννης Βελισσαρίου"*, ΓΕΕΘΑ, Αθήνα, 2013

- Καρδάρας Χρήστος, *"Η Βουλγαρική Προπαγάνδα στη Γερμανοκρατούμενη Μακεδονία – Βουλγαρική Λέσχη Θεσσαλονίκης (1941-1944)"*, εκδ. Επικαιρότητα, Θεσσαλονίκη, 1997
- Λουκόπουλος Κωνσταντίνος, *"Για όλα υπάρχει ένας μύθος"*, εκδ. Κάκτος, Αθήνα, 2022
- Μαλούχος Γεώργιος (ed.), *"Ο Μακεδονικός Αγώνας και τα γεγονότα στη Θράκη 1904-1908 (Α' μέρος)"*, Αρχεία Γενικού Επιτελείου Στρατού, τόμος 2, εκδ. Δ.Ο.Λ., Αθήνα, 2014
- Μαλούχος Γεώργιος (ed.), *"Ο Μακεδονικός Αγώνας και τα γεγονότα στη Θράκη 1904-1908 (Β' μέρος)"*, Αρχεία Γενικού Επιτελείου Στρατού, τόμος 3, εκδ. Δ.Ο.Λ., Αθήνα, 2014
- Μυλωνάς Γιάννης, *"ΟΙ ΕΥΖΩΝΟΙ"*, εκδ. Φλώρος, Αθήνα, 1994
- Μυλωνάς Ιωάννης, *"Η Ευζωνική Στολή- Η ιστορική διαδρομή της μέσα από 40 έργα του Γιάννη Μυλωνά"*, εκδ. Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα, 2016
- Παπαφλωράτος Ιωάννης, *"Η Ιστορία του Ελληνικού Στρατού"*, εκδ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα, 2014
- Σαζανίδης Χρήστος, *"Τα Όπλα των Ελλήνων"*, αυτοέκδοση, Θεσσαλονίκη, 1995
- Σαραντόπουλος Φώτης, *"Εμπρός Δια της Λόγχης, Η μεγάλη εξόρμηση (1912-1913)"*, Τόμος 1, εκδ. Νίδα, Αθήνα, 2012
- Σαραντόπουλος Φώτης, *"Εμπρός Δια της Λόγχης, Η μεγάλη εξόρμηση (1912-1913)"*, Τόμος 2, 2ος Βαλκανικός Πόλεμος (Μέρος Α'), εκδ. Νίδα, Αθήνα, 2013
- Σαραντόπουλος Φώτης, *"Εμπρός Δια της Λόγχης, Η μεγάλη εξόρμηση (1912-1913)"*, Τόμος 3, 2ος Βαλκανικός Πόλεμος (Μέρος Β'), εκδ. Νίδα, Αθήνα, 2017
- Στασινόπουλος Ε., *"Ο Ελληνικός Στρατός της Πρώτης Εκατονταετίας"*, εκδ. 1935, επανεκδ. Ελεύθερη Σκέψις, Αθήνα, 1993
- Χολέβας Ιωάννης, Κορμαλής Αθανάσιος, *"Ίων Δραγούμης, Οι ιδέες και οι Αγώνες του, το Έργο και η Δολοφονία του"*, Γ' έκδοση, εκδ. Πελασγός, Αθήνα, 2013

Γ. ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ – Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΕΠΟΣ

«Η συμβολή του Τέλλου Άγρα στον Μακεδονικό Αγώνα»

Κανελλόπουλος Σπυρίδων
Μαθηματικός – Ειδικός Παιδαγωγός
Ενιαίο Ειδικό Επαγγελματικό Γυμνάσιο – Λύκειο Κορωπίου
Ταμίας στο Δ.Σ. της Ε΄ Ε.Λ.Μ.Ε. Ανατολικής Αττικής
agras1907.blogspot.com

1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

*Ο **Σαράντος Αγαπηνός** γεννήθηκε τη 17η Φεβρουαρίου 1880. Το 1895, σε ηλικία δεκαπέντε ετών, εισήλθε στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων. Το 1896, σε ηλικία είκοσι έξι ετών, αφήνοντας την ηρεμία και την ασφάλεια των Αθηνών «πέρασε» στην οθωμανοκρατούμενη Μακεδονία, ως επί κεφαλής ανταρτικού σώματος υιοθετώντας το ψευδώνυμο **Τέλλος Άγρας.** Τον Ιούνιο του 1907, μετά από απάνθρωπα βασανιστήρια, απαγχονίσθηκε σε μια καρυδιά από Βούλγαρους κομιτατζήδες.*

Η πολεμική του δράση, στην περιοχή της ελώδους λίμνης των Γιαννιτσών, κατέστησε το νεαρό Ανθυπολοχαγό μια από τις θρυλικότερες και εμβληματικότερες μορφές του Μακεδονικού Αγώνα. Η δράση του, εκτιμώ, ήταν χρήσιμη για τον Ελληνικό Στρατό κατά τον Α' Βαλκανικό Πόλεμο. Ο στρατός μας, δίνοντας νικηφόρο μάχη στην περιοχή των Γιαννιτσών με τον τουρκικό στρατό, μπόρεσε να φθάσει ταχύτερα στη Θεσσαλονίκη προλαβαίνοντας το σύμμαχο βουλγαρικό στρατό. Ο στρατός μας στη διαδρομή του δεν συνάντησε Βούλγαρους κομιτατζήδες που, αν υπήρχαν, θα παρενοχλούσαν την πορεία του. Οι συμμορίες, είχαν εξοντωθεί από την ομάδα του Άγρα όσο αυτός ζούσε, αλλά και μετά τον ηρωικό θάνατό του.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: *Τέλλος Άγρας, Μακεδονικό Έπος, Μακεδονικός Αγώνας.*

2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δεν θέλω να παραξενευτείτε που εγώ, ως μαθηματικός που είμαι, θα εξιστορήσω τη δράση του Τέλλου Άγρα. Δεν διεκδικώ την αυθεντία ενός επιστήμονα ιστορικού, ασκώ όμως το δικαίωμά μου να μελετώ την Ιστορία του τόπου μας. Όντας ενεργός πολίτης, θεωρώ την Ιστορία ως έναν «βράχο» που -ο καθένας μας, αλλά και ως έθνος- πρέπει αγόγγυστα να κουβαλάμε στην πλάτη μας, ώστε κατά τις δύσκολες στιγμές να «πατάμε» πάνω του κι από εκεί ψηλά κοιτάζοντας, να σχεδιάζουμε τη μελλοντική μας εθνική πορεία. **Η Ιστορία διδάσκει τα μέλλοντα και σίγουρα δεν ανήκει στους μίζερους, τους βολεμένους, τους συμβιβασμένους και τους μοιρολάτρες**.

Αποδέχθηκα την πρόταση να αναφερθώ στην ηρωική δράση του Τέλλου Άγρα, νοιώθοντας την υποχρέωση να τιμήσω τη θυσία τού *«ιδανικού ήρωα»* των παιδικών μου χρόνων! Ήταν τότε, που έπαιζα τα πρώτα μου παιχνίδια κάτω από τον ανδριάντα του που δεσπόζει στο πάρκο των Γαργαλιάνων. Ήταν τότε, που παιδί των πρώτων τάξεων του Δημοτικού, άκουγα με προσήλωση ό,τι μου διάβαζε ο πατέρας μου, απ' το βιβλίο τής **Πηνελόπης Δέλτα** με τίτλο: *«Στα μυστικά τού βάλτου»*.

Η συγγραφέας, στο βιβλίο που εκδόθηκε το 1937, αναφέρεται στη δράση δύο ηρώων, που ακούν στα αντάρτικα ψευδώνυμα: **Τέλλος Άγρας** και **Καπετάν Νικηφόρος**. Δεν είναι άλλοι, απ' τον Ανθυπολοχαγό του Ελληνικού Στρατού, **Σαράντο Αγαπηνό** και τον Ανθυποπλοίαρχο **Ιωάννη Δεμέστιχα.** Στον αγώνα τους, είχαν βοηθούς και συναγωνιστές, τούς Έλληνες αντάρτες από κάθε περιοχή της τότε Ελλάδας, τους κατοίκους των Ελληνικών χωριών της Μακεδονίας, τους δάσκαλους, τις δασκάλες και τους ιερείς.

Για τις ιστορικές αναφορές στον Άγρα, συμβουλεύτηκα κείμενα του αείμνηστου Γυμνασιάρχη Γαργαλιάνων **Σωτηρίου Λυριτζή (*1905–1998*)**, του αείμνηστου φιλολόγου στο Γυμνάσιο Φιλιατρών, **Θεοδώρου**

Κανελόπουλου *(1907-2004)* και του νεωτέρου μελετητή της Ιστορίας των Γαργαλιάνων, οδοντιάτρου **Αθανασίου Τερζάκη.**

Θερμά ευχαριστώ για την πρόσκληση τον συνάδελφο, Χρήστο Μανδράκη, Διευθυντή του Εσπερινού Γυμνασίου Αχαρνών. Συγχαίρω το Δήμο Αχαρνών για τη διοργάνωση της εκδήλωσης.

3. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Τα γεγονότα που «*σημαδεύουν*» την Ελλάδα από το **1833** ως το **1897**, εντάσσονται σ' ένα ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο, που είναι η διάλυση των αυτοκρατοριών και η δημιουργία των εθνικών κρατών.

Σύμφωνα με τις *συμβάσεις Λονδίνου και Κωνσταντινούπολης (1832),* **το ελληνικό κράτος συγκροτήθηκε, από: την Πελοπόννησο, τη Στερεά Ελλάδα, την Εύβοια, τις Σποράδες, τις Κυκλάδες και τα νησιά τού Αργοσαρωνικού.**

Τα εδάφη αυτά **δεν ανταποκρίνονταν στις διεκδικήσεις που προέβαλε ο Ιωάννης Καποδίστριας το 1828,** ούτε στο όραμα της δημιουργίας ελληνικού κράτους, που θα περιείχε ιστορικά εδάφη όπου ζούσαν **αλύτρωτοι ελληνικοί πληθυσμοί**. Αρκεί να θυμηθούμε την ευχή και ελπίδα τού Θεόδωρου Κολοκοτρώνη: *«Και στην Πόλη να δώσει ο Θεός!»*. **Να φτάσει δηλαδή το ελληνικό κράτος μέχρι την Κωνσταντινούπολη!**

Το **1864** τα **Επτάνησα** ενσωματώθηκαν στο ελληνικό κράτος και ακολούθησε η **Θεσσαλία** το **1881**.

Από τα μέσα του 19ου αιώνα άρχισε ένας οξύς εκκλησιαστικός ανταγωνισμός των Βουλγάρων προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο και τον ελληνικό κλήρο, με κατάληξη τη δημιουργία της «*Εξαρχίας*» και το Σχίσμα (*1870*).[1] Εκείνο όμως που είχε σημασία ήταν ότι, η Εξαρχία απέκτησε το δικαίωμα να ιδρύει επισκοπές και στη Μακεδονία. Έτσι, σε χωριά όπου υπήρχαν ορθόδοξες εκκλησίες κτίστηκαν και νέες εξαρχικές ή αρπάχτηκαν βίαια οι υπάρχουσες.[2]

---

[1] Βλάχος Νικόλαος. (1935): *Το Μακεδονικό ως φάση του Ανατολικού Ζητήματος, 1878-1908*. Αθήνα

[2] Λιάκουρης Γεώργιος. (1986): *Μακεδονικός Αγώνας*. Τρίκαλα: Μορφωτικός Κόσμος

Για τους Βουλγάρους η ανεξαρτησία από το Πατριαρχείο προσέδιδε αέρα εθνικής ύπαρξης. Οι λέξεις «*Πατριαρχικός*» και «*Εξαρχικός*» έγιναν συνώνυμες με το «*Έλληνας*» και «*Βούλγαρος*» και έχουν θέση εθνικού ονόματος για όλη την περίοδο έως τους βαλκανικούς πολέμους. Μετά την ίδρυση της εξαρχίας οι Βούλγαροι άρχισαν να εποφθαλμιούν τη Μακεδονία και να δρουν ώστε να αποσπάσουν *–με τη βία-* πληθυσμούς από το **Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως** και να τους υπαγάγουν στην Βουλγαρική Εξαρχία.

Το **1885**, η Βουλγαρία παρακινούμενη από Ρωσία και Αυστρία ενσωμάτωσε την Ανατολική Ρωμυλία παραβιάζοντας τη Συνθήκη του Βερολίνου (*1878*). Η Συνθήκη όριζε την Ανατολική Ρωμυλία, με πρωτεύουσα τη Φιλιππούπολη, ως αυτόνομη περιοχή εντός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Το **1893,** ιδρύθηκε στη Θεσσαλονίκη η VMRO (*ΒΜΡΟ στα βουλγαρικά*), η «*Εσωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση» (στο εξής Ε.Μ.Ε.Ο.)* με επίσημο σκοπό «*το συντονισμό των προσπαθειών των χριστιανικών πληθυσμών της Μακεδονίας για την απελευθέρωσή τους από τον οθωμανικό ζυγό*». Η οργάνωση αναφερόταν γενικά στα δικαιώματα του «*μακεδονικού λαού*», χωρίς εθνικές ή δογματικές διακρίσεις.

Στην πραγματικότητα, η Ε.Μ.Ε.Ο. ήταν μία βουλγαρική εθνικιστική οργάνωση με μυστική ατζέντα τον εκβουλγαρισμό της Μακεδονίας και την απόσχισή της από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, ως ενδιάμεσο στάδιο πριν την τελική ένωσή της με τη Βουλγαρία.

Η Ε.Μ.Ε.Ο., στη Μακεδονία, ανάγκαζε τους ντόπιους να πηγαίνουν στις «*εκκλησίες*» που υπάγονταν στη λεγόμενη «*Βουλγαρική Εξαρχία*»**.** Ο εκκλησιασμός στις εξαρχικές «*εκκλησίες*» γινόταν στη βουλγαρική γλώσσα. Η προσπάθεια εκβουλγαρισμού των κατοίκων συνεχίστηκε με την ίδρυση σχολείων όπου διδασκόταν η βουλγαρική γλώσσα και κατηχούνταν αναλόγως τα παιδιά. Οι ντόπιοι κάτοικοι αντιμετώπιζαν απειλές, βασανιστήρια και καταστροφή των περιουσιών τους ώστε να «*εκκλησιάζονται*» στις εξαρχικές «*εκκλησίες*» και να στέλνουν τα παιδιά τους στα βουλγαρικά σχολεία.

Αξίζει πάντως να αναφέρουμε ότι, σήμερα, στα Σκόπια υπάρχει κόμμα με το ίδιο όνομα που διεκδικεί την ιδεολογική του καταγωγή από την παλιά Ε.Μ.Ε.Ο.

Το **1897**, στην τουρκοκρατούμενη Κρήτη, επικρατούσε επαναστατικός αναβρασμός με αίτημα την ενσωμάτωση της νήσου στην ελληνική επικράτεια. Η κοινή γνώμη στην Ελλάδα εξεγείρεται υπέρ των Κρητικών. Η κυβέρνηση Θεοδώρου Δηλιγιάννη ανταποκρίθηκε στο αίτημα των Ελλήνων και έστειλε στρατό στην Κρήτη. Παράλληλα οργάνωσε εξεγέρσεις στις τουρκοκρατούμενες Ήπειρο και Μακεδονία, ως αντιπερισπασμό. Η Τουρκία αντιδρώντας κήρυξε πόλεμο κατά της Ελλάδος την 5η Απριλίου 1897. Η σύγκρουση είχε διάρκεια ενός μηνός με τραγικά αποτελέσματα για την Ελλάδα. Η Θεσσαλία, που είχε ενσωματωθεί το 1881 στην ελληνική επικράτεια, κυριεύθηκε από τους Οθωμανούς, ενώ ο κίνδυνος για την Αττική ήταν ορατός. Η παρέμβαση της Ρωσίας απέτρεψε τα χειρότερα.

Η κυβέρνηση του Αλέξανδρου Ζαΐμη, που διαδέχθηκε αυτή του Θεόδωρου Δηλιγιάννη, διαπραγματεύθηκε τη συνθήκη ειρήνης που υπεγράφη στην Κωνσταντινούπολη στις 4 Δεκεμβρίου 1897 (νέο ημερολόγιο). Οι απαιτήσεις των Τούρκων για υπέρογκες πολεμικές αποζημιώσεις προστέθηκαν στον μερικό έλεγχο που είχε επιβληθεί στην Ελλάδα από την πτώχευση του 1893. Η Θεσσαλία επεστράφη σε μεγάλο βαθμό στην Ελλάδα. Οι Οθωμανοί συμφώνησαν να προωθήσουν το καθεστώς της Κρήτης ως αυτόνομου κράτους με οθωμανική επικυριαρχία.

Η Ελλάδα υποχρεώθηκε σε διαπραγματεύσεις με τους πιστωτές για νέο δανεισμό και έτσι φτάσαμε στην επιβολή Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου (Δ.Ο.Ε.), το 1898. Παραχωρήθηκαν στον Δ.Ο.Ε. *(τρόικα ή θεσμούς θα τον λέγαμε σήμερα)* οι εξής πηγές εσόδων: Δασμοί τελωνείων, τα μονοπώλια αλατιού, πετρελαίου, σπίρτων και άλλων προϊόντων. Ο Δ.Ο.Ε., είχε την εποπτεία των δημοσίων υπηρεσιών, που ήταν αρμόδιες για την είσπραξη των εσόδων.

Οι προσλήψεις, απολύσεις, μεταθέσεις και προαγωγές των υπαλλήλων αυτών των υπηρεσιών, ήταν κάτω από την έγκριση της τότε τρόικας!

4. ΟΙ ΠΡΟΓΟΝΟΙ ΤΟΥ ΤΕΛΛΟΥ ΑΓΡΑ

Οι Αγαπηνοί των Γαργαλιάνων ήταν ντόπιοι. Ο παππούς τού Άγρα, ο Αντώνιος Αγαπηνός, ήταν έφορος τής επιμελητείας τού Αγώνα τού 1821.

Ο αδελφός τού παππού του, ο Διονύσιος, κατά την Επανάσταση του 1821 ήταν επικεφαλής 100 Γαργαλιανωτών, στα Δερβενάκια, στην εκστρατεία των Αθηνών, στη μάχη των Παλαιών Πατρών και στην πολιορκία τού Νιόκαστρου στην Πύλο. Οι προαναφερθέντες ήταν μέλη της Φιλικής Εταιρείας και δημογέροντες των Γαργαλιάνων. Έγγραφα στα Γενικά Αρχεία του Κράτους, το αποδεικνύουν. Ακόμη, το όνομα του Διονυσίου Αγαπηνού το βρίσκουμε στα αρχεία της τσαρικής αστυνομίας ως συνδρομητή των Δεκεμβριστών, δηλαδή των Ρώσων Επαναστατών του Δεκεμβρίου του 1825.

5. Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΑΓΡΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΑΘΗΤΙΚΑ ΤΟΥ ΧΡΟΝΙΑ

Ο Σαράντος Αγαπηνός, είχε γονείς τον **Ανδρέα Αγαπηνό** και την **Ολυμπία Μαλτσινιώτη** που καταγόταν από τη Λακωνία. **Γεννήθηκε το Φεβρουάριο του 1880 στο Ναύπλιο**, αφού ο πατέρας του υπηρετούσε εκεί ως εφέτης. Όταν γεννήθηκε, ο πατέρας του τον δήλωσε στα Μητρώα Αρρένων τού τότε Δήμου Πλαταμώδους (*περιελάμβανε τους Γαργαλιάνους και τα χωριά Φλόκα, Πύργο, Λεύκη, Τραγάνα και Μάραθο*). Ο Σωτήριος Λυριτζής, φρόντισε και διέσωσε ένα μέρος τού Μητρώου Αρρένων του Δήμου, όπου φαίνεται καταχωρημένος ο Άγρας, ως **Αγαπηνός Τέλλος ή Σαράντος του Ανδρέου με α/α 103.** Ο Σαράντος Αγαπηνός είχε δυο αδελφούς, τον Αντώνη (Τρίπολη 1877 – Σύρος 1923) και το Νίκο (Ναύπλιο 1890 – Beni Suef Αιγύπτου 1947).

Ο μικρός Σαράντος, σε ηλικία **12 ετών** περίπου, μένει ορφανός από πατέρα. Ένας συγγενής του, παίρνει την οικογένεια στην Αθήνα και με τους δύο αδελφούς του, Αντώνη και Νίκο, συνεχίζει εκεί το σχολείο. Φοιτά στο 2ο Γυμνάσιο Αρρένων, (*Χέϋδεν και Αχαρνών*), ενώ το σπίτι τους βρίσκεται στην Πλατεία Κάνιγγος. Το **1895** σε ηλικία **15 ετών**, τελειώνει το Γυμνάσιο και εισάγεται στη Στρατιωτική Σχολή των Ευελπίδων.

Είναι εύελπις το 1897 όταν συντελείται η ντροπιαστική ήττα στον 30 ημερών ελληνοτουρκικό πόλεμο! Είναι εύελπις το 1898, όταν πληροφορείται για την επιβολή Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου (Δ.Ο.Ε.), λόγω της πτώχευσης τού 1893!

Μέσα σε τέτοιο κοινωνικό περιβάλλον, «*αγνάντευε*» την Ελλάδα, ο έφηβος εύελπις Σαράντος Αγαπηνός!

6. Ο ΑΓΡΑΣ ΑΝΘΥΠΟΛΟΧΑΓΟΣ – ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ

Τον Ιούλιο του **1901**, αποφοίτησε και τοποθετήθηκε, στο 7ο Σύνταγμα τής Φρουράς Αθηνών. **Λίγους μήνες αργότερα, ζήτησε από τον τότε διάδοχο τού θρόνου Κωνσταντίνο, να μετατεθεί στα σύνορα!** Έκπληκτος ο διάδοχος, τον μετέθεσε τον Φεβρουάριο του 1902 στον ακριτικό τότε Τύρναβο, λέγοντάς του ότι **αυτό του ζητείται για πρώτη φορά. Συνήθως τα αιτήματα ήταν για υπηρεσία μακριά απ' τα σύνορα!**

«Απορώ, βρε αδελφέ, πώς τέτοια ζώα, σας εκυνήγησαν στον πόλεμο του 1897», είπε στους συναδέλφους του ο Άγρας, όταν απ' το φυλάκιο του Τυρνάβου, πέρασε τα σύνορα και πήρε όπλο τύπου Γκρας του Ελληνικού Στρατού, που το είχαν ως λάφυρο οι Τούρκοι απ' τον πόλεμο του 1897! **Ο**

Άγρας, μ' αυτή την απερίσκεπτη, καταδρομική ενέργεια, πιστεύω ότι θέλησε να τονώσει την αυτοπεποίθηση και τον εθνικό του αυτοσεβασμό!!!

Το **1904**, με την καθοδήγηση τού ελληνικού Προξενείου της Θεσσαλονίκης, αρχίζει ο Μακεδονικός Αγώνας! Στις **13 Οκτωβρίου 1904, σκοτώνεται ο Παύλος Μελάς,** σε συμπλοκή με Τούρκους, στην περιοχή τής Καστοριάς. Η είδηση τού θανάτου του αφυπνίζει τους ταπεινωμένους Έλληνες και προκαλεί πανελλήνια συγκίνηση! Ο Άγρας, είναι ήδη **24 ετών!** Ο θάνατος του Παύλου Μελά τον συγκλονίζει κι έτσι… του «*καρφώνεται*» μια ιδέα: **Θα πάω κι εγώ εκεί...** Ξεκινά τις προσπάθειες!

7. ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΟΥ ΑΓΡΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Το νεαρό της ηλικίας δεν επιτρέπει στον Άγρα να μεταβεί στην Μακεδονία. Συναντά συνεχώς αρνήσεις! Δεν απογοητεύεται! **Η φλόγα που καίει στην ψυχή του για τη λευτεριά τής αλύτρωτης μακεδονικής γης είναι ισχυρή!** Σε μια ύστατη προσπάθεια εκμεταλλεύεται τη φιλία του με τον υπολοχαγό και μακεδονομάχο **Νικόλαο Ρόκκα (*Καπετάν Κολιός*),** ο οποίος μεσολαβεί επιτυχώς για την **εθελοντική του στρατολόγηση.**

Αρχές Σεπτεμβρίου του 1906, στον Πειραιά, λέει στον μικρότερο αδελφό του: ***«Έ ντροπής, Νίκο. Έσο άνδρας και μην κλαίς. Γιατί έγινα Αξιωματικός; Δια να χτυπώ το σπαθί μου στην πλατεία του Συντάγματος, ενώ η γλυκιά μας πατρίδα με χρειάζεται να την υπερασπίσω στα δοξασμένα Μακεδονικά εδάφη;».*** Ο Άγρας, ξεκινούσε με καράβι απ' τον Πειραιά, το ταξίδι της μοίρας του, για τη γη τού Φιλίππου και του Αλεξάνδρου!

1ο Συνέδριο Μακεδονικού έπους

Επιμέλεια: Μανδράκης Χρήστος, Σύνεδρος: Κανελλόπουλος Σπυρίδων 29

Όταν έφτασε στον Βόλο, ανέλαβε να τον διαφωτίσει σχετικά με την αποστολή ο **Κωνσταντίνος Μαζαράκης - Αινιάν** (*1869-1949*) που, ως μακεδονομάχος κι αυτός, έφερε το ψευδώνυμο **Καπετάν Ακρίτας** (*ήταν ο προηγούμενος αρχηγός τής περιοχής που θα δρούσε ο Άγρας*)**.**

Έτσι, αφού ενημερώθηκε, ο Άγρας, για όλες τις παραμέτρους της αποστολής του, συνέχισε με τραίνο για τη Λάρισα και από εκεί, με ιππήλατη άμαξα, έφτασε στο Τσάγεζι *(σημερινό Στόμιο).* Ο Καπετάν Άγρας αρχηγός, με υπαρχηγό το λοχία **Γεώργιο Τηλιγάδη (*Καπετάν Πάλας*)** μαζί με **12 ευζώνους Ρουμελιώτες**, φεύγουν με ιστιοφόρο απ' το Τσάγεζι προς την τουρκοκρατούμενη τότε Μακεδονία.

Στη μακεδονική γη φθάνουν νύχτα και αποβιβάζονται στις εκβολές τού ποταμού Λουδία. Με πολλές προφυλάξεις φθάνουν στη Νάουσα, που ήταν το κέντρο τού αγώνα στην περιοχή. Έδρα και ορμητήριό του, θα έχει την -*αποξηραμένη σήμερα*- λίμνη των Γιαννιτσών, που βρισκόταν νοτίως της πόλης. Τη λίμνη περιέβαλαν 340.000 στρέμματα ελώδους περιοχής, ενώ η βλάστησή της ήταν πυκνή και πλούσια κάνοντάς την απρόσιτη. Γι' αυτό, τη λίμνη των Γιαννιτσών, την αποκαλούσαν **Βάλτο.**

8. ΔΥΟ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Αξίζει να δούμε μια επιστολή[3] του Άγρα προς τον θείο του, Χρήστο Ταβουλαρίδη πριν την αναχώρηση του από το Τσάγεζι:

«Τσάγεζι 23 Σεπτεμβρίου 1906

Αγαπητέ μου θείε, αύριο αναχωρώ δι' ιστιοφόρου δια τον αγώνα δι' ον προωρίσθην.

Εύχομαι να επανέλθω όπως πρέπει και να Σας ίδω όλους όπως επιθυμώ.

[3] Κανελόπουλος Γρηγ. Θεόδωρος (2003). *ΚΑΠΕΤΑΝ ΑΓΡΑΣ. Τέλλος Αγαπηνός, Εθνομάρτυς (1880 – 1907) - Εισαγωγή στο Μακεδονικό Αγώνα,* Έκδοση Β', Αθήνα: Επτάλοφος ΑΒΕΕ,σ. 66-67

Η σημερινή ημέρα είναι δι' εμέ η σκληροτέρα και συγχρόνως η γλυκυτέρα ταύτη.

Δεν υπάρχει γλυκύτερον, υψηλότερον και τιμητικώτερον του να συναισθάνεται τις ότι προώρισε την ζωήν του προς υπεράσπισιν των αδίκως και βαρβάρως καταπατουμένων δικαίων της πατρίδος μας.

Εύχομαι ίνα ο Θεός με βοηθήση και με συνδράμη εις το αγώνα είς ον απ' αύριον αποδύομαι.

Τελευταία παράκλησις να ενεργήσετε την εκτέλεσιν του δανείου, καθόσον ενδιαφέρομαι πάρα πολύ, καθόσον πρόκειται περί του Νίκου. Να μου φιλήσετε την θείαν και τα δύο χρυσά μου εξαδελφούλια, ων τας αγνάς και θερμάς δι' εμέ ευχάς πάντοτε ο Θεός θα εισακούση.

Σας φιλώ όλους
Τέλλος Αγαπηνός

Εις τον Νίκον να παραχωρήσητε μέρος της προς τα παιδιά σας αγάπης. Είναι θερμή παράκλησίς μου. Θέλω να είμαι ήσυχος.

Καλήν αντάμωσιν

Τέλλος

Υπάρχει και μια δεύτερη επιστολή που στέλνει σε έναν φίλο του.[4]

«Αγαπητέ μου, μεταβαίνω χάριν αναψυχής εις τα Μακεδονικά βουνά, διότι εις τον ήρεμον βίον, ον διάγω εις τοιαύτας κρισίμους περιστάσεις δια την πατρίδα, ούτε τέρψιν ούτε ευχαρίστησιν τινα ευρίσκω.

Καλήν αντάμωσιν
Τέλλος

Διακρίνεται από αυτές τις επιστολές, ποια ήταν η Παιδεία, το ήθος και ο πατριωτισμός που διέπουν την προσωπικότητα του Άγρα και τον ωθούν προς υπεράσπιση της Μακεδονίας. Μην ξεχνάμε πως:

Είναι τέκνο της πτωχευμένης Ελλάδας τού 1893, της ηττημένης Ελλάδας απ' τους Τούρκους το 1897 κι όμως, ορθώνει το κεφάλι του! Ανήκει σ' εκείνη την αφρόκρεμα της νεολαίας που αγωνίστηκε στο Βάλτο των Γιαννιτσών και στα χιονοσκεπή όρη της Μακεδονίας υπέρ Ορθοδοξίας και Πατρίδας.

[4] Κανελόπουλος Γρηγ. Θεόδωρος (2003). *ΚΑΠΕΤΑΝ ΑΓΡΑΣ. Τέλλος Αγαπηνός, Εθνομάρτυς (1880 – 1907) - Εισαγωγή στο Μακεδονικό Αγώνα,* Έκδοση Β΄, Αθήνα: Επτάλοφος ΑΒΕΕ, σ. 68

9. Η ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΒΑΛΤΟΥ – ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΤΗΝ ΥΓΕΙΑ

Στη λίμνη των Γιαννιτσών, στο Βάλτο, θα δρούσε ο Άγρας, σύμφωνα με τις εντολές του ελληνικού Προξενείου της Θεσσαλονίκης. Βάλτος σήμαινε: **κουνούπια, ψάρια, χέλια, βατράχια, βδέλλες, νερόκοτες, αγριόπαπιες, αγριόχηνες, λάσπη, καλαμιώνες, βούρλα και το τοπικό χόρτο ραγάζι, έως δύο μέτρα ύψος!** Περιμετρικά τού Βάλτου, οργίαζε η πυκνή βλάστηση, ιδανική κρυψώνα για **αλεπούδες, κουνάβια, αγριόχοιρους και λύκους!**

Ο βούρκος ανέδιδε αποπνικτικές αναθυμιάσεις! Μετά από λίγους μήνες, το αποτέλεσμα ήταν: **ελονοσία και θάνατος ή ρευματισμοί, με μακροχρόνια καθήλωση στο κρεβάτι της φθοράς και του πόνου.**

Οι ψαράδες της περιοχής εκμεταλλεύονταν το Βάλτο. Κυνηγούσαν τις αγριόπαπιες και τα άλλα ζώα. Έκοβαν το ραγάζι για να γεμίζουν στρώματα και να φτιάχνουν σαμάρια. Τις βδέλλες τις πουλούσαν στο εξωτερικό για ιατρική χρήση. Έφτιαχναν μέσα στη λίμνη καλύβες κωνικής στέγης με χώμα, κορμούς δέντρων, ρίζες από καλάμια και ραγάζι. Είχαν και τις **πλάβες**, τις βάρκες δίχως καρίνα, με τις οποίες μπορούσαν να κινούνται και σε ρηχά νερά.

10. ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΣΤΟ ΒΑΛΤΟ – ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΒΑΛΤΟΥ

Μετά το **1903**, λόγω της αποτυχημένης εξέγερσης τού **Ίλιντεν**, βουλγαρικές συμμορίες κομιτατζήδων, εγκαθίστανται στη λίμνη για να κρυφτούν απ' τους Τούρκους, εκτοπίζοντας τούς ψαράδες! Οι κάτοικοι, που ήδη βίωναν την τουρκική κατοχή, αρχίζουν να ζουν την εγκληματική δράση των Βουλγάρων. Οι δυστυχείς αυτοί Έλληνες δεν είχαν άλλη επιλογή από το να δηλώσουν υποταγή στους αδίστακτους κομιτατζήδες, γιατί διαφορετικά αντιμετώπιζαν βιασμούς, δολοφονίες, ληστείες και εμπρησμούς.

Ο Βάλτος, αποτελούσε σημείο στρατηγικού ενδιαφέροντος για δύο λόγους:

α) Βρισκόταν στο πέρασμα των διαδρομών από τη Θεσσαλονίκη προς τη Δ. Μακεδονία.

β) Το γεωφυσικό του περιβάλλον, τον καθιστούσε ιδανική κρυψώνα για αντάρτες και πεδίο ανταρτοπολέμου.

11. Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝ ΑΓΡΑ ΣΕ ΒΑΛΤΟ ΚΑΙ ΝΑΟΥΣΑ

Στο Βάλτο άρχισε τη δράση του ο Άγρας, κατόπιν εντολής του Προξενείου μας στη Θεσσαλονίκη, με Πρόξενο τον Λάμπρο Κορομηλά.

Ο νεαρός ανθυπολοχαγός, ήρθε σε επαφή με ντόπιους, γνώρισε τις ιδιαιτερότητες της περιοχής και άκουσε τραγούδια που τραγουδούσαν οι ντόπιοι στην τοπική τους διάλεκτο. Αντιπροσωπευτικοί είναι οι παρακάτω στίχοι που εξυμνούν τους Έλληνες αντάρτες:

Μπογ ντα ζηβέγιατ
γκάρτσκοι αντάροι
στο ράσι πάγε
Τζολιβάτα τσέτα…

που σημαίνουν:

Ο Θεός ζωή να δώσει
στους Έλληνες αντάρτες
που κατέστρεψαν
του Τζόλε τη συμμορία…

Πρώτη του και επιτυχημένη επιχείρηση, ήταν η κατάληψη της βουλγαρικής καλύβας με το όνομα «***Κούγκα***». Με την βοήθεια του ντόπιου σώματος τού **Καπετάν Γκόνου Γιώτα,** πρόσβαλε το Ζερβοχώρι που ήταν το ορμητήριο των κομιτατζήδων.

Στις **14 Νοεμβρίου 1906**, επιχείρησε να καταλάβει την κεντρική βουλγαρική καλύβα του Ζερβοχωρίου. Η ομάδα του Άγρα πολέμησε

γενναία εν μέσω διασταυρούμενων πυρών. Από τη σκληρή σύγκρουση είχε απώλειες με νεκρούς τους: Δημήτριο Μακρακιώτη από την Δωρίδα, Γεώργιο Θεμελή από την Καστοριά και Φώτη Τριζόπουλο από την Κουλακιά (*σημερινή Χαλάστρα Θεσσαλονίκης*). Ο υπαρχηγός του, **Τηλιγάδης**, τραυματίστηκε, καθώς και ο Άγρας στο δεξί χέρι και τον ώμο. Έτσι, το Προξενείο μας τον κάλεσε να μεταβεί στη Θεσσαλονίκη για περίθαλψη. **Παρέμεινε στη Θεσσαλονίκη μόνο 4 ημέρες και επέστρεψε στο Βάλτο με δική του ευθύνη! Η δράση τού Άγρα στο Βάλτο όμως, έχει επιβαρύνει την υγεία του.**

Το **Φεβρουάριο** τού **1907**, το «*Κέντρο τού Αγώνα*» *(Ελληνικό Προξενείο τής Θεσσαλονίκης),* τον έστειλε στη Νάουσα για να συνεχίσει την οργανωτική δουλειά. Στη Νάουσα γνώρισε τον **Ζαφείριο Λόγγο** και τον **Αντώνη Μίγγα.**

Ο Ζαφείριος Λόγγος, διατηρούσε μεγάλο εργοστάσιο νηματουργίας στη Νάουσα με την επωνυμία : «*Νηματουργία Λόγγου, Κύρτση και Τουρπάλη*». Στο εργοστάσιό του είχε εργασθεί ο **Βάννης Ζλατάν**, ο **Βοεβόδας** *(στρατιωτικός διοικητής, ηγεμόνας)* τού Βουλγαρικού Κομιτάτου, που ήταν ο κύριος αντίπαλος του Άγρα στη Λίμνη των Γιαννιτσών. Ο Ζλατάν καταγόταν από τη Γκολέσιανη το σημερινό χωριό Λευκάδια της Νάουσας και είχε πάει σε ελληνικό σχολείο. Διατηρούσε φιλικές σχέσεις με τον εργοδότη του Ζαφείριο Λόγγο, έβγαιναν μάλιστα μαζί για κυνήγι.

Ο Αντώνης Μίγγας ήταν γουνοποιός και είχε αποκτήσει σημαντική περιουσία. Θα μπορούσε να ασχολείται με την επέκταση της επιχείρησης του και να απολαμβάνει την ευμάρεια και τον πλούτο του. Όμως, ο **σλαβόφωνος** Έλληνας Μίγγας, δίψαγε για την ελευθερία της Μακεδονίας και την ενσωμάτωσή της στην Μητέρα Ελλάδα. Ο **Ζλατάν** ήταν πελάτης του, αφού ο Μίγγας του είχε ράψει μια γούνα.

Ο Άγρας, ως αποστολή είχε: Να εκδιώξει τους κομιτατζήδες απ' το Βάλτο και να εντάξει στην ελληνική πλευρά όσους απ' αυτούς μπορούσε, με απώτερο σκοπό την απελευθέρωση της Μακεδονίας και την ενσωμάτωσή της στο ελληνικό κράτος. Προσχωρήσεις κομιτατζήδων στην ελληνική πλευρά είχαν συμβεί και παλαιότερα.

1ο Συνέδριο Μακεδονικού έπους

Επιμέλεια: Μανδράκης Χρήστος, Σύνεδρος: Κανελλόπουλος Σπυρίδων

Γνωστοί Μακεδονομάχοι που υπήρξαν κομιτατζήδες ήταν: **ο Καπετάν Κώττας, ο Καπετάν Γκόνος Γιώτας, ο Αντώνης Ζώης, ο Παντελής Παπαϊωάννου ή Καπετάν Γραικός ή Νικοτσάρας, ο Βαγγέλης Στρεμπενιώτης** και άλλοι αναρίθμητοι.

Ο Μητροπολίτης Καστοριάς Γερμανός Καραβαγγέλης, έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο σε πλήθος προσχωρήσεις. Τους σλαβοφώνους που προσχωρούσαν στο Πατριαρχικό - Ελληνικό στρατόπεδο, οι Βούλγαροι τους αποκαλούσαν **Γραικομάνους**, δηλαδή, **Μανιακούς Έλληνες!**

Ο Άγρας, παραμένοντας στη Νάουσα, διαπίστωσε ότι, οι κομιτατζήδες των γύρω χωριών είχαν επιβάλλει οικονομικό αποκλεισμό στην πόλη. Απαγόρευαν στους χωρικούς να πηγαίνουν στο παζάρι της Νάουσας για οικονομικές συναλλαγές, επί ποινή θανάτου. Αυτό το έκανε το Βουλγαρικό κομιτάτο για να μην επηρεάζονται οι χωρικοί από τους Έλληνες προκρίτους από τους οποίους λόγω της δημοσιονομικής και κοινωνικής δομής είχαν κάποια εξάρτηση. Αυτό το κλίμα επικρατούσε στη Νάουσα και πριν την έλευση τού Άγρα, από την εποχή του προηγούμενου αρχηγού, του **Κωνσταντίνου Μαζαράκη - Αινιάν**

(Καπετάν Ακρίτας). Όπως προκύπτει από την αλληλογραφία του Ακρίτα, μερικοί πρόκριτοι Ναουσαίοι προσπαθούσαν να διαπραγματευθούν με τους κομιτατζήδες, ώστε να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα. Γι' αυτό ο Άγρας μιλάει χλευαστικά για τους προκρίτους αυτούς, τους οποίους στην κρυπτογραφική αλληλογραφία του με το Προξενείο αποκαλεί «λεοντόκαρδους».

Ο Άγρας θέλησε να συναντήσει κάποιους από τους κομιτατζήδες, γιατί και οι ίδιοι ήθελαν να επιστρέψουν στον ελληνισμό. Μην ξεχνάμε ότι η αποστολή του, που είχε και αυτό το χαρακτηριστικό, ήταν να εντάξει στην ελληνική πλευρά όσους από τους κομιτατζήδες μπορούσε.

Σε ένα σημείωμά του προς το Προξενείο Θεσσαλονίκης με ημερομηνία **15 Μαρτίου 1907**, υπαινίσσεται συνάντηση με κομιτατζήδες: ***«Κατόρθωσα να φέρω ενταύθα κεφαλάς «Βρομερών» (εννοεί αρχηγούς βουλγαρικών συμμοριών), οι οποίοι είχαν δύο έτη να έλθωσιν. Πιστεύω, αν δε συμβεί τίποτε το έκτακτον, κάτι θα επιτύχω. Πάντως, έχουν μετανιώσει βλέποντας το άδικο και το μάταιον του αγώνος, ον διεξάγουν».***

Σε άλλο σημείωμα γράφει: ***«Δεν κοιμούμαι διόλου την νύχτα, καθόσον μόνον την νύχτα έρχονται "Βρομεροι"» και ομιλούμε. Τους βλέπω όλους έχοντας όρεξιν ΝΑ ΕΠΑΝΕΛΘΩΣΙΝ... Ίδωμεν».***

Από αυτά τα σημειώματα, φαίνεται καθαρά ότι οι συζητήσεις του Άγρα με τους κομιτατζήδες ήταν για να ενταχθούν στα ελληνικά ένοπλα σώματα.

Ο κομιτατζής **Βάννης Ζλατάν** ήταν επανειλημμένα νικημένος απ' τον Άγρα και γι' αυτό είχε καθαιρεθεί από Βοεβόδας του Βάλτου απ' το Βουλγαρικό Κομιτάτο. Ο Ζλατάν ζήτησε να συναντηθεί με τον Άγρα, δίνοντας την εντύπωση, ότι θέλει να συνταχθεί με τα Ελληνικά ένοπλα σώματα. Ο Λόγγος και ο Μίγγας, ζήτησαν απ' τον Άγρα να είναι παρόντες στη συνάντηση αφού γνώριζαν τον Ζλατάν. Οι επαφές και οι συνεννοήσεις πραγματοποιήθηκαν και η συνάντηση ορίστηκε για τις **3 Ιουνίου 1907.**

12. Ο ΤΕΛΛΟΣ ΠΡΙΝ ΤΟ ΤΕΛΟΣ - ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ

Ξεκίνησε ο Άγρας με τον Μίγγα και άλλους πέντε συντρόφους τους. Στα άλογα τους είχαν φορτώσει ούζο, σαρδέλες, λουκούμια, χαλβάδες, κρέατα, φαγητά και ψωμιά, για να επισφραγίσουν τη συμφιλίωση με ένα συμπόσιο. Στη συνάντηση - παγίδα συμμετείχε και ο κομιτατζής **Γκεόργκι Κασάπτσε.**

Οι κομιτατζήδες, ύπουλα φερόμενοι, συλλαμβάνουν τον Άγρα και το Μίγγα, αφήνοντας ελεύθερους τους υπόλοιπους συνοδούς τους. Επί ημέρες τους περιφέρουν δεμένους στα χωριά τής περιοχής, ώστε να λυγίσουν το ελληνικό φρόνημα των χωρικών!

Τους βασανίζουν, τους ραπίζουν, τους δέρνουν, τους ξεσκίζουν τα ρούχα, τους διαπομπεύουν, τους φτύνουν, τους κλωτσούν, τους μαστιγώνουν, τους εξευτελίζουν δημόσια. Οι δύο αγωνιστές, βασανίζονται από ανθρωπόμορφα κτήνη, μπροστά σε βουρκωμένα μάτια και σε σφιγμένα δόντια.

Το βουβό κλάμα των χωρικών, συμμετέχει στο θείο δράμα!

Οι δύο αγωνιστές ανεβαίνουν το δικό τους Γολγοθά!

Η πορεία προς το μαρτύριο ξεκίνησε στις 3 Ιουνίου και την Πέμπτη 7 Ιουνίου του 1907, οι δύο εθνομάρτυρες κρεμάστηκαν σε μια καρυδιά!

Τα νεκρά σώματα των δύο αγωνιστών σαβανώθηκαν από τρεις γυναίκες που κατοικούσαν στο Βλάδοβο (*σημερινό όνομα, Άγρας*), τις: Μαρία Πάσχου, Μαρία Τζόλα και Μαρία Μπακιρτζή. Την Εξόδιο Ακολουθία την έψαλε ο παπα-Χρίστος, ο εφημέριος του χωριού, με ψάλτη το δάσκαλο του χωριού Κωνσταντίνο Πάσχο. Οι δυο ήρωες ετάφησαν την παραμονή της Πεντηκοστής, το Ψυχοσάββατο 9 Ιουνίου 1907, στη νότια πλευρά του περιβόλου της εκκλησίας του Αγίου Δημητρίου όπου βρισκόταν και το κοιμητήριο του χωριού.

Σήμερα υπάρχουν οι τάφοι αλλά είναι κενοτάφια, αφού στις 18 Οκτωβρίου 1961 έγινε μετακομιδή των οστών των δύο μακεδονομάχων στον τόπο της θυσίας τους, που βρίσκεται στο δρόμο μεταξύ Βλαδόβου και Τεχόβου. Εκεί υπάρχουν οι προτομές τους και ναΰδριο στο οποίο, σε ειδική κρύπτη, τοποθετήθηκαν τα οστά τους.

Τα δύο προαναφερθέντα χωριά, με το ΦΕΚ 97Α - 18/03/1926 μετονομάστηκαν:

από Βλάδοβο σε Άγρας και από Τέτοβο σε Καρυδιά[5].

[5] Βλέπε το ΦΕΚ από την ιστοσελίδα της Ελληνικής Εταιρείας Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης https://www.eetaa.gr/metaboles/fek/1926/fek_97a_1926.pdf, ανακτήθηκε 9/4/2023.

13. Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΘΡΗΝΕΙ – Η ΤΙΜΩΡΙΑ ΤΩΝ ΔΟΛΟΦΟΝΩΝ

Ο θάνατος του Άγρα και του Μίγγα που **πήγαιναν για συνεννόηση** (*αυτό το γνώριζαν όλοι οι ντόπιοι*), ζημίωσε τους Βουλγάρους. Έτσι, άρχισαν να διαδίδουν ότι τους έπιασαν στη μάχη. Δεν έγιναν όμως πιστευτοί!

Ο θάνατός τους συγκίνησε τον ελληνισμό! Η κτηνώδης δολοφονία των δύο αγωνιστών δεν έκαμψε το φρόνημα των Ελλήνων στη Μακεδονία. Καινούργιοι εθελοντές έσπευσαν να βοηθήσουν τον Μακεδονικό Αγώνα!

Ο θάνατος του Άγρα, εκτός από την **Πηνελόπη Δέλτα** με το βιβλίο της, *«Στα μυστικά τού Βάλτου»,* υμνήθηκε από ποιητές όπως ο **Ρήγας Γκόλφης,** ο **Γιώργος Σουρής,** ο **Ζαχαρίας Παπαντωνίου**, κ ά. Οι εφημερίδες της εποχής, δημοσίευαν ό,τι μάθαιναν για το μαρτυρικό θάνατο τού Μακεδονομάχου.

Λίγες ημέρες μετά το φονικό, ο Πρόξενος μας στην τουρκοκρατούμενη Θεσσαλονίκη, **Λάμπρος Κορομηλάς**, θα στείλει ένα τηλεγράφημά προς το Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών. Γράφει μεταξύ άλλων, ο Κορομηλάς, περιγράφοντας τη δράση του Άγρα:

«… Νέος εξαίρετος από της πρώτης στιγμής επί γενναιότητι και νοημοσύνη. Εγίγνωσκον οι Βούλγαροι τι άξιζε,… ουδ' αυτά τα τραύματα και αι πληγαί ανέκοψαν ποτέ την δράσιν του. Ητο δε πάντοτε επιφοβώτατος εις τους αντιπάλους του.

Δεν ετόλμων πλέον από καιρού να τον αντικρύσωσιν. Αλλ' η έκφυλος βουλγαρική καρδία, εάν μη έχη πολλήν γενναιότητα, είναι πλήρης ποταπού δόλου. Επενόησαν να έλθωσι προς αυτόν εις διαπραγματεύσεις, υποκρινόμενοι ότι δέχονται συνεννόησιν προς κοινήν δράσιν, δέχονται συμμαχίαν, ίνα παύσωσι πλέον αι των χριστιανών αλληλοκτονίαι...».

Στη θέση του Άγρα, το Προξενείο Θεσσαλονίκης τοποθέτησε τον λοχαγό **Νικόλαο Δουμπιώτη** (*Καπετάν Αμύντας*), ο οποίος 23 ημέρες μετά ***(30 Ιουνίου 1907),*** με την ομάδα του, εξόντωσε τον **Κασάπτσε**, εκδικούμενος για τον Άγρα.

Στη θέση του Άγρα, το Προξενείο Θεσσαλονίκης τοποθέτησε τον λοχαγό **Νικόλαο Δουμπιώτη** (*Καπετάν Αμύντας*). Ο Καπετάν Αμύντας με την ομάδα του, στις **30 Ιουνίου 1907** (*23 ημέρες μετά τη δολοφονία*)**,** εξόντωσε τον **Γκεόργκι Κασάπτσε** εκδικούμενος για τον Άγρα.

Η δράση των διαδόχων του Άγρα, που συγκρούονταν και εξόντωναν τις βουλγαρικές συμμορίες, αναπτέρωσε το φρόνημα του ντόπιου πληθυσμού που υπέφερε από τους εκβιασμούς, τις λεηλασίες και τις καταστροφές που προξενούσαν.

Ο **Ζλατάν**, δολοφονήθηκε τον Ιούλιο του 1908 από τους αδελφούς **Γιώργο** και **Πέτρο Τόλιο ή Γιαννακοβίτη.**

14. Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΡΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Στις 24 Μαΐου 1907, ο Άγρας πληροφορώντας το Προξενείο, γράφει : ***«Κυοφορώ κάτι σπουδαίο. Πιθανόν όμως να είναι και ανεμογκαστριά».*** Οι υπαινιγμοί του Άγρα είναι ευκολονόητοι. Όμως, γεννάται το ερώτημα, γιατί το Προξενείο δεν έδωσε προσοχή; Γιατί σε καμία επιστολή δε ζητάει διευκρινίσεις ή έστω γιατί δεν δίνει οδηγίες και συμβουλές;

Και ενώ στις **3 Ιουνίου 1907**, ξεκίνησε ο Άγρας για τη συνάντηση με τους κομιτατζήδες, στις **6 Ιουνίου 1907** ο πρόξενός μας στη Θεσσαλονίκη Λάμπρος Κορομηλάς αποστέλλει στην Αθήνα, στο Υπουργείο Εξωτερικών, το παρακάτω τηλεγράφημα:

«Αρχηγός Άγρας Αγαπηνός επινοήσας έλθει συνεννόησιν προς Βουλγάρους οπλαρχηγούς χωρίς να ζητήσει ημετέραν άδειαν, χωρίς να ανακοινώσει πράγμα εις κανέναν εκ Ναούσης, εξήλθεν Κυριακή πρωί άοπλος μηδένα τωνοπλιτών παραλαβών, συνοδευόμενος υπό τεσσάρων κοινών Ναουσαίων και ενός Βουλγάρου, προς συνάντησιν Βουλγάρων. Τρεις ώρας δυτικώς Ναούσης παρά θέσιν Γαβράν Κάμιν, συνήντησε πρώτον απόσπασμα βλαχοποιμενικόν, είτα σώμα Βουλγάρων Ζλατάνη καί Γκεόργκι Κασάπτσε. Ούτοι επί δύο ώρες υπεκρίθησαν αισθήματα φιλίας μέχρις ου επείσθησαν ότι αρχηγός ουδέν είχε λάβει προφυλακτικόν μέτρον. Είτα συνέλαβον αυτόν και ένα, τον πιστότερον κατά κρίσιν των σύντροφον και απήγαγον. Τους άλλους απέλυσαν. Ολίγας ελπίδας έχω διασώσεως, παρ' όλα αμέσως ληφθέντα μέτρα.

Κορομηλάς.».

Η φράση του τηλεγραφήματος *«επινοήσας έλθει συνεννόησιν προς Βουλγάρους»,* ασφαλώς υπονοεί ότι την ενέργεια αυτή επινόησε καθ' ολοκληρίαν ο Άγρας. Βέβαια δεν δίνεται εξήγηση, γιατί αφέθηκε ο Άγρας να τραβήξει προς το δρόμο του μαρτυρίου του.

15. Ο ΑΓΡΑΣ ΩΦΕΛΕΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ

Κατά τον Α' Βαλκανικό Πόλεμο ο **διάδοχος Κωνσταντίνος** κατευθυνόμενος προς απελευθέρωση της Βορείου Ηπείρου, άλλαξε πορεία κατόπιν ειδοποίησης του **Ελευθερίου Βενιζέλου,** ο οποίος γνώριζε ότι οι Βούλγαροι κατευθύνονταν προς τη Θεσσαλονίκη. Ο ελληνικός στρατός με επί κεφαλής τον **διάδοχο Κωνσταντίνο, στις 26 Οκτωβρίου 1912, απελευθέρωσε τη Θεσσαλονίκη, προλαβαίνοντας τον σύμμαχο βουλγαρικό στρατό!**

Η πορεία προς τη Θεσσαλονίκη δεν ήταν εύκολη. Ο στρατός μας, αν και έδωσε νικηφόρο μάχη στην περιοχή των Γιαννιτσών με τον τουρκικό στρατό, μπόρεσε να φθάσει γρηγορότερα από τους Βουλγάρους στη Θεσσαλονίκη. Τα πράγματα όμως δεν θα είχαν αυτή την κατάληξη αν, στη διαδρομή προς Θεσσαλονίκη, ο στρατός μας είχε να αντιμετωπίσει και τους Βούλγαρους κομιτατζήδες που θα παρενοχλούσαν την πορεία του καθυστερώντας τον. Οι συμμορίες των Βουλγάρων, όμως, δεν υπήρχαν γιατί είχαν εξοντωθεί από τους αντάρτες τού Άγρα όσο αυτός ζούσε, αλλά και από τις διάδοχες ελληνικές ανταρτικές ομάδες που έδρασαν μετά το ηρωικό θάνατό του.

Μπορούμε βασίμως να ισχυριστούμε λοιπόν ότι: **Αν η δράση τού Άγρα και των διαδόχων του ήταν ανεπιτυχής, η Θεσσαλονίκη από το 1912 θα αποτελούσε μέρος τής βουλγαρικής επικράτειας, αφού ο βουλγαρικός στρατός θα είχε προλάβει να εισέλθει πρώτος σε αυτήν.**

16. ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥΣ

Αγαπητοί συμπατριώτες!

Σήμερα, που το διαδίκτυο προσφέρει απλόχερα και σημαντικές πληροφορίες, σήμερα είναι που μοιάζει δυσκολότερο να τις γνωρίσετε. Πόσοι από εσάς αναζητάτε πληροφορίες για σημαντικά γεγονότα και προσωπικότητες του παρελθόντος;

Θα έχετε ακούσει το ρητό: **«είσαι ό,τι τρως».** Επιτρέψτε μου να σας πω μια παραλλαγή του και βάλτε τη καλά στο μυαλό σας: **Είσαι, ό,τι επιδιώκεις να βλέπεις, να ακούς και να διαβάζεις!**

Κατακλύζεστε καθημερινά με διασκεδαστικά και ασήμαντα μηνύματα που σας κρατούν μακριά από τις ουσιαστικές πληροφορίες, τα αληθινά προβλήματα. Εκπαιδεύεστε μέσω των τηλεοράσεων και του διαδικτύου, να αρέσκεστε σε ό,τι ανόητο, φτηνιάρικο, τιποτένιο και ακαλλιέργητο.

Πρέπει να εμπεδώσετε ότι, χωρίς μελέτη, γνώση και αρχές, η ζωή σας αύριο θα είναι μια κόλαση. Χωρίς όνειρα και στόχους, θα χρειαστείτε υποκατάστατα, θα καταφύγετε πιθανόν σε επιλογές που θα σας ξεφτιλίσουν, θα σας κάνουν να σιχαίνεστε τον εαυτό σας, θα σας γεμίσουν τη ζωή πλήξη και κούραση, θα σας γεράσουν πρόωρα! Μην μαραζώνετε χωμένοι στην αλλοτρίωση, μην ξεψυχάτε απ' την τηλεοπτική ανία, μην μουχλιάζετε απ' το κυνήγι της ευκολίας.

Βάλτε καλά στο μυαλό σας τα λόγια του Μεγάλου Αλεξάνδρου: ***«Στους γονείς μου οφείλω το ζην και στον δάσκαλό μου το εύ ζην!».*** Οι γονείς μας δίνουν τη ζωή, οι δάσκαλοι μας εξασφαλίζουν με τη διδασκαλία και τις γνώσεις τη βελτίωσή της. Ψάξτε βαθιά μέσα σας, ξύνοντας την «*ελληνική σκουριά*» που δημιουργήθηκε από το «*οξυγόνο*» που απλόχερα έδωσαν στην πατρίδα τα έργα των αρχαίων φιλοσόφων και οι αγώνες των προγόνων. Αυτή η «*σκουρία*» κρύβει διδάγματα ικανά να σας βοηθήσουν για ένα καλύτερο προσωπικό και εθνικό μέλλον. Μόνον έτσι θα σταθείτε όρθιοι!

Γι' αυτό σας λέω: **Σεβαστείτε τους δασκάλους και καθηγητές σας. Δώστε τους την ευκαιρία να σας οδηγήσουν στο εύ ζην. Μελετήστε, αρχαίους Έλληνες συγγραφείς. Μελετήστε, τους Πατέρες της Εκκλησίας μας. Ανακαλύψτε, την Παράδοσή μας.**

Ο **Μακρυγιάννης**, έφτασε **αγράμματος μέχρι τα πενήντα του**, και κατάλαβε πως η μόρφωση και η καλλιέργεια, ήταν αυτά που του έλειπαν. Εκάθησε με δυσκολία και **χωρίς δάσκαλο έμαθε γράμματα**, για να μας πει την ιστορία του βίου του, την Εθνεγερσία των Ελλήνων του 1821!

Εσείς που δεν είστε πενήντα ετών: **Δεν μπορείτε να βαδίσετε το δρόμο που εκείνος έδειξε; Δεν μπορείτε να βαδίσετε το δρόμο της καλλιέργειας; Δεν μπορείτε να βαδίσετε το δρόμο της Παιδείας;**

Ποιος σας είπε ότι είστε λιγότερο ικανοί απ' το **Γεώργιο Καραϊσκάκη;** Έβριζε κι αυτός σαν κι εσάς. Κοίταζε όμως ίσια στα μάτια τους μορφωμένους αξιωματικούς των δυτικών δυνάμεων, όπως και τους μωαμεθανούς, και τους μίλαγε χωρίς περιστροφές γιατί ήξερε ποιων απόγονος ήταν!

Πρέπει να παραδειγματιστείτε απ' την επιλογή τού Άγρα. **Όσες στρατιωτικές ικανότητες και αν είχε, θα πήγαινε στη Μακεδονία, εθελοντικώς, αν δεν είχε την Παιδεία κι αν η ιδέα τής ελεύθερης πατρίδας δεν του φλόγιζε την καρδιά;** Όλοι μπορούμε να αγωνιστούμε για τα πάντα, αρκεί να θέλουμε!

Το ***«θέλω να αγωνιστώ»,*** έχει να κάνει με το: **αν σέβομαι και θεωρώ οδηγούς μου τις διδαχές και τούς αγώνες των προγόνων μου, πώς έχω ανατραφεί, τι έχω κατανοήσει μελετώντας και όχι απλά διαβάζοντας!** Μόνο έτσι... αν *«μπουν στην Πόλη οι οχτροί»,* θα ξέρω ότι: **επιβάλλεται να αντιδράσω και δε θα φωνάξω *«ζήτω και γεια»,*** όπως θα κάνουν άλλοι!

Όλα τα παραπάνω τα συμπυκνώνει ο **Καβάφης**:

Κι αν δεν μπορείς να κάμεις την ζωή σου όπως την θέλεις,
τούτο προσπάθησε τουλάχιστον
όσο μπορείς: μην την εξευτελίζεις
μες στην πολλή συνάφεια του κόσμου,
μες στες πολλές κινήσεις κι ομιλίες.

Μην την εξευτελίζεις πηαίνοντάς την,
γυρίζοντας συχνά κ' εκθέτοντάς την
στων σχέσεων και των συναναστροφών
την καθημερινήν ανοησία,
ώσπου να γίνει σα μια ξένη φορτική.

Εύχομαι να είναι οδηγός σας τα παρακάτω λόγια τού **Θεόδωρου Κολοκοτρώνη:**

«Παιδιά μου!... Να μην έχετε πολυτέλεια, να μην πηγαίνετε εις τους καφενέδες και τα μπιλιάρδα. Να δοθείτε εις τας σπουδάς σας και καλύτερα να κοπιάσετε ολίγον, δύο και τρεις χρόνους και να ζήσετε ελεύθεροι εις το υπόλοιπο της ζωής σας, παρά να περάσετε τέσσερους - πέντε χρόνους τη νεότητά σας, και να μείνετε αγράμματοι. Να σκλαβωθείτε εις τα γράμματα σας. Να ακούετε τας συμβουλάς των διδασκάλων και γεροντοτέρων, και

κατά την παροιμία, «μύρια ήξευρε και χίλια μάθαινε». Η προκοπή σας και η μάθησή σας να μην γίνει σκεπάρνι μόνο διά το άτομό σας, αλλά να κοιτάζει το καλό της κοινότητος, και μέσα εις το καλό αυτό ευρίσκεται και το δικό σας... ».[6]

17. ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Ο Μακεδονικός Αγώνας ήταν σκληρός. Οι νέοι που αγωνίστηκαν ήταν **εθελοντές που επιτέλεσαν μεγαλειώδες έργο για την Πατρίδα.** Αυτοί ήταν που **εξασφάλισαν το ελεύθερο πεδίο** για τη νικηφόρο πορεία του ελληνικού στρατού κατά τη διάρκεια του Α' Βαλκανικού Πολέμου.

Γι' αυτό κι ο Αγώνας αυτός, όχι μόνο μπορεί, αλλά επιβάλλεται να χαρακτηριστεί <u>Μακεδονικό Έπος.</u>

Δεν ξέρω αν είναι κατανοητό, αλλά μιλώντας για το **Μακεδονικό Έπος** δεν μιλάμε για κάτι μακρινό. Τα απόνερα της ενσωμάτωσης της γης του Αλεξάνδρου στην ελληνική επικράτεια, ταλαιπώρησαν την εξωτερική μας πολιτική για δεκαετίες. Η επικράτηση του κομμουνισμού σε Βουλγαρία και Γιουγκοσλαβία δεν άλλαξε την αντιμετώπιση που είχαν αυτές οι χώρες ως προς τη Μακεδονία. Πάντα οι σλαβικοί λαοί ήθελαν διέξοδο στο Αιγαίο και το «*όχημα*» για να κερδίσουν κάτι τέτοιο ήταν η δημιουργία «*μακεδονικού ζητήματος*».[7] Κατά καιρούς υποστηρίχθηκε: η ύπαρξη «*μακεδονικής μειονότητας*» στη Μακεδονία, η ύπαρξη «*μακεδονικής γλώσσας*», το δικαίωμα «*αυτοδιάθεσης των Μακεδόνων*» που έφθανε μέχρι την απόσχιση της Μακεδονίας από τον εθνικό κορμό.

Προσφάτως, στις 27/3/2023 και με αριθμό πρωτοκόλλου εισερχομένων 545, το λεγόμενο «*Κέντρο Μακεδονικής Γλώσσας στην Ελλάδα*» υπέβαλε αίτημα στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (*Θεσσαλονίκη*) να διδάσκεται η λεγομένη «*μακεδονική γλώσσα*»![8]

---

[6] Η Πλήρης ομιλία του Κολοκοτρώνη στην Πνύκα το 1838 https://agras1907.blogspot.com/2018/03/1838.html, ανακτήθηκε 10/4/2023.

[7] Η πολυπληθής ενδοχώρα πιέζει την παραθαλάσσια λωρίδα γης, κατά την Γεωστρατηγική.

[8] Εφημερίδα «Εστία» https://tinyurl.com/4hr7vtra, ανακτήθηκε 10/4/2023

Η παραπάνω ενέργεια είναι απότοκος **α)** της Συμφωνίας των Πρεσπών[9], που αναγνώρισε την ύπαρξη «*μακεδονικής εθνότητας*» και «*μακεδονικής γλώσσας*» και **β)** της απόφασης του Ειρηνοδικείου της Φλώρινας, το 2022, που αναγνώρισε σωματείο με τίτλο «*Κέντρο Μακεδονικής Γλώσσας στην Ελλάδα*» που ως πρωταρχικό σκοπό έχει «*τη διατήρηση και καλλιέργεια της μακεδονικής γλώσσας στην Ελλάδα*»[10].

Είμαστε λοιπόν μάρτυρες νέων εξελίξεων. Η Συμφωνία των Πρεσπών, είναι φανερό, δεν έδωσε μόνο όνομα στη, *βορείως της Μακεδονίας*, γειτονική χώρα. Η επίκληση της «*συνέχειας του κράτους*» δεν πρέπει να ισχύει όταν πρέπει να ανεχθούμε παραποίηση της Ιστορίας και την προσπάθεια να «*καλλιεργηθούν*» στην Ελλάδα γλωσσικώς ανυπόστατα ιδιώματα. Το ζήτημα με τα Σκόπια δεν πρέπει να εκτοπισθεί από την πολιτική ατζέντα. Πρέπει να γίνει επαναδιαπραγμάτευση.

Οι έως τώρα 301 παραβιάσεις (*από τους Σκοπιανούς*) της Συμφωνίας, έχουν καταγραφεί από την ιστοσελίδα epitropiellinismou.gr.[11] και έχουν γνωστοποιηθεί στον Έλληνα Πρωθυπουργό.

Το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων (*άραγε γιατί δεν ονομάζεται πια Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων;*), πρέπει να διαθέσει περισσότερο μελάνι ώστε να γίνει κτήμα των νέων μας η ιστορία του Μακεδονικού Έπους, για το οποίο σήμερα, τα σχολικά βιβλία αφιερώνουν ελάχιστες παραγράφους.

Αν αδρανήσουμε, εύκολα μετά από λίγα χρόνια, οι ψευτομακεδόνες που σήμερα διεθνώς αποκαλούνται «Μακεδόνες» θα είναι (στη συνείδηση των κατοίκων αυτού του πλανήτη) οι μόνοι κληρονόμοι της αρχαίας Μακεδονίας με ό,τι συνεπάγεται αυτό. Η πλειονότητα των ανθρώπων έχει γνώμη χωρίς γνώση κι έτσι, σε επιχειρήματα όπως τα επόμενα που λένε την αλήθεια, κανείς δεν θα δίνει σημασία, παρά μόνο οι μελετητές της Ιστορίας που είναι ελάχιστοι.

[9] Το κείμενο της Συμφωνίας των Πρεσπών https://tinyurl.com/46hjjscb, ανακτήθηκε 10/4/2023.

[10]Δείτε μετάφραση άρθρου από την Nova Macedonija https://tinyurl.com/43zvsm7e, ανακτήθηκε 10/4/2023.

[11] Οι 301 παραβιάσεις: www.epitropiellinismou.gr/post/499, ανακτήθηκε 10/4/2023

- ✓ Το όνομά Μακεδονία είναι ελληνικό. *Μάκος* είναι ο δωρικός τύπος της λέξης *μήκος*. Έτσι, «*μακεδνός*» σημαίνει «*μακρύς*» και άρα Μακεδονία είναι η λωρίδα γης με μεγάλο μήκος.
- ✓ Η θρησκεία των αρχαίων Μακεδόνων ήταν ίδια με αυτή των υπολοίπων Ελλήνων. Οι Μακεδόνες συμμετείχαν στους Ολυμπιακούς Αγώνες, στους οποίους συμμετείχαν μόνο Έλληνες.
- ✓ Ο Ηρόδοτος αναφέρει τους Μακεδόνες ως Έλληνες ενώ ο Στράβωνας δηλώνει χαρακτηριστικά: «*Έστιν ουν Ελλάς και η Μακεδονία*».
- ✓ Στην αρχαία Μακεδονία υπήρχαν θέατρα που παίζονταν ελληνικές τραγωδίες στην ελληνική γλώσσα, φυσικά.
- ✓ Το Πανελλήνιο Συνέδριο της Κορίνθου, το 335 π. Χ., έδωσε την αρχιστρατηγία στον Μέγα Αλέξανδρο, ο οποίος ξεκίνησε την εκστρατεία του ως **αρχιστράτηγος όλων των Ελλήνων πλην Λακεδαιμονίων.**
- ✓ Τα αρχαία μακεδονικά νομίσματα είχαν, μόνο, ελληνικές λέξεις.
- ✓ Η γλώσσα, τα κύρια ονόματα, τα τοπωνύμια είχαν ελληνική ετυμολογία.
- ✓ Τα ευρήματα στο Δίον, στην Πέλλα, στη Βεργίνα, στη Σίνδο είναι όλα ελληνικά. Οι επιγραφές είναι ελληνικές και λατινικές από την περίοδο της ρωμαιοκρατίας.
- ✓ Τα κράτη των διαδόχων του Μεγάλου Αλεξάνδρου ονομάστηκαν «*ελληνιστικά*» και η περίοδος «*ελληνιστική*» κι όχι μακεδονική.

Ερωτώ λοιπόν: Προκύπτει από τα παραπάνω ότι ο Μακεδόνας είναι Σλάβος ή Βούλγαρος;

Αντίθετα, προκύπτει από τα παραπάνω ότι: **Ο Μακεδόνας είναι Έλληνας όπως άλλωστε ο Πελοποννήσιος, ο Ηπειρώτης, ο Βορειοηπειρώτης, ο Κρητικός, ο Θεσσαλός, ο Κύπριος, ο Πόντιος…**

Ας αισθανθούμε το χρέος που έχουμε απέναντι στους Έλληνες του παρελθόντος και του μέλλοντος. Ο **Κωστής Παλαμάς,** μας δείχνει το δρόμο όταν λέει:

«Γνώμες, καρδιές, όσοι Έλληνες,
ό,τι είστε, μην ξεχνάτε,
δεν είστε από τα χέρια σας
μονάχα, όχι. Χρωστάτε
και σε όσους ήρθαν, πέρασαν,
θα 'ρθούνε, θα περάσουν.
Κριτές, θα μας δικάσουν
οι αγέννητοι, οι νεκροί».[12]

18. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βλάχος Νικόλαος (1935). *Το Μακεδονικό ως φάση του Ανατολικού Ζητήματος, 1878-1908*. Αθήνα.

2. Κανελόπουλος Γρηγ. Θεόδωρος (2003). *ΚΑΠΕΤΑΝ ΑΓΡΑΣ. Τέλλος Αγαπηνός, Εθνομάρτυς (1880 – 1907) - Εισαγωγή στο Μακεδονικό Αγώνα,* Έκδοση Β΄, Αθήνα: Επτάλοφος ΑΒΕΕ.

3. Λιάκουρης Γεώργιος (1986). *Μακεδονικός Αγώνας.* Τρίκαλα: Μορφωτικός Κόσμος.

4. Λυριτζής Θ. Σωτήριος (2000) *Γαργαλιάνοι – Ο τόπος και η Ιστορία του (Μελετήματα) Επιμέλεια-Πρόλογος-Σχόλια: Σαράντος Ι. Καργάκος:* Δήμος Γαργαλιάνων, ISBN: 960-86843-0-7

5. Μαζαράκης - Αινιάν Κωνσταντίνος (1963). *Ο Μακεδονικός Αγών.* Θεσσαλονίκη: Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών.

6. Συλλογικό Έργο - Ομάδα Συγγραφέων (1977). *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Νεώτερος Ελληνισμός από 1881-1913 τόμος ΙΔ΄.* Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.

[12] Κωστής Παλαμάς. «*Η λειτουργία δεν τέλειωσε*» (1925) blogs.sch.gr/spetsiotou/archives/1768, ανακτήθηκε 20/3/2023

7. Τερζάκης Ι. Αθανάσιος (2008). *Ο Μεσσήνιος Μακεδονομάχος Καπετάν Άγρας: Άγνωστα στοιχεία για τη θυσία του.* Αθήνα, Μεσσηνιακό Ημερολόγιο, Τόμος 2ος (2008), Εκδότης Χρήστος Κ. Ρέππας

8. Υψηλάντης Ιωάννης (1961). *Ο Μακεδονικός Αγών. Η ιστορική και αυθεντική αλήθεια περί του δραματικού τέλους του Καπετάν Άγρα και του Αντ. Μίγγα,* Θεσσαλονίκη: Ιδιωτική έκδοση.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

1. Γεωργίου Γεωργιάδη *ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΡΑ ΚΑΙ ΜΙΓΚΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΝΑΟΥΣΗΣ 1-4/3/1958 - Αυτούσιες ιστορικές αφηγήσεις* Νιάουστα, τεύχος 131 (Απρίλιος-Ιούνιος 2010).

2. Μαρία Γ. Γιαννακοβίτου *Η τιμωρία των δολοφόνων του καπετάν Αγρα και Αντώνη Μίγγα* Νιάουστα, τεύχος 92 (Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2000).

ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Δεληγιάννης Αναστάσιος (Α.Μ.: 1012201903009) Θέμα: «Σαράντος Αγαπηνός (1880-1907): Ο θρυλικός καπετάν Άγρας του Μακεδονικού Αγώνα» ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ - ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ - ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ - ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2021.

https://amitos.library.uop.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/6129/Deligiannis_1012201903009.pdf?sequence=1&isAllowed=y (συντόμευση διεύθυνσης URL: tinyurl.com/4uph5mz9, ανακτήθηκε 18/04/2023)

2. Μπρούμπα Νίκη ΑΕΜ: 952 ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ : ΔΑΣΚΑΛΕΣ ΣΤΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥΣ.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ
ikee.lib.auth.gr/record/282904/files/?ln=el

(συντόμευση διεύθυνσης URL: tinyurl.com/573ub75f, ανακτήθηκε 18/04/2023)

3. Διδακτορική Διατριβή Παύλου Αχ. Νταφούλη: «Η υγειονομική περίθαλψη κατά την ένοπλη φάση του Μακεδονικού Αγώνος(1904-1908) και η δράση των έφεδρων και μόνιμων αξιωματικών που συμμετείχαν στο Μακεδονικό Αγώνα», Ιωάννινα 2007. olympias.lib.uoi.gr/jspui/handle/123456789/25207

(συντόμευση διεύθυνσης URL : tinyurl.com/yeyv9uts, ανακτήθηκε 18/04/2023)

ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

1. Η ταπεινωτική ήττα από τους Τούρκους το 1897. Η Ελλάδα αναγκάστηκε από τις μεγάλες δυνάμεις να πάρει υπέρογκα δάνεια που οδήγησαν στην πτώχευση και σε διεθνή οικονομικό έλεγχο. Διαβάστε όλο το άρθρο: tinyurl.com/mrykvtxn, ανακτήθηκε 05/4/2023

2. Κωστής Παλαμάς. «*Η λειτουργία δεν τέλειωσε*» (1925, tinyurl.com/2da9mcnn, ανακτήθηκε 20/3/2023

3. Ο ΜΕΣΣΗΝΙΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΟΜΑΧΟΣ ΚΑΠΕΤΑΝ ΑΓΡΑΣ: ΑΓΝΩΣΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ! agras1907.blogspot.com/2018/07/blog-post.html, ανακτήθηκε 06/4/2023.

4. Ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ.Χριστόδουλος μιλά για τη θυσία των Άγρα και Μίγγα agras1907.blogspot.com/2018/07/blog-post_14.html, ανακτήθηκε 06/4/2023.

5. ΦΕΚ του 1926 tinyurl.com/2238fru2, ανακτήθηκε 06/4/2023.

6. Για τον Μακεδονομάχο Καπετάν Τέλλο Άγρα - Ιστορία και αναγωγή στο σήμερα (*Κυριακή, 8 Ιουλίου 2012*) www.antibaro.gr/article/22583, ανακτήθηκε 06/4/2023.

7. Πλήρης ομιλία του Κολοκοτρώνη στην Πνύκα. tinyurl.com/msvznfuy, ανακτήθηκε 10/4/2023.

8. Εφημερίδα «*Εστία*» https://tinyurl.com/4hr7vtra, ανακτήθηκε 10/4/2023.

9. Το κείμενο της Συμφωνίας των Πρεσπών tinyurl.com/46hjjscb, ανακτήθηκε 10/4/2023.

10. Μετάφραση άρθρου από την Nova Macedonija tinyurl.com/43zvsm7e, ανακτήθηκε 10/4/2023.

11. **Οι παραβιάσεις της Συμφωνίας των Πρεσπών από τα Σκόπια** tinyurl.com/2bmzpcxc**, ανακτήθηκε 10/4/2023.**

Δ. ΒΙΩΜΑΤΙΚΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ
«Ιστορία – Αποστολή Προεδρικής Φρουράς και Ευζωνική Στολή»

Αντισυνταγματάρχης (ΠΖ) κ. Καρμίρης Ηλίας,
Διοικητής Προεδρικής φρουράς

ΔΙΑΡΚΕΙΑ

81

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Ιστορία
- Αποστολή
- Τοποθεσία
- Στολές
- Εργαστήρια
- Κριτήρια επιλογής Ευζώνων

82

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Εκπαίδευση
- Μνημείο Αγνώστου Στρατιώτη
- Ευζωνική στολή
- Επίλογος

83

ΙΣΤΟΡΙΑ

Η Προεδρική Φρουρά ιδρύθηκε στις
12 Δεκεμβρίου του 1868

84

ΙΣΤΟΡΙΑ

- Ανακτορική Φρουρά (1914)
- Λόχος Φρουράς Προέδρου της Δημοκρατίας (1929)
- Λόχος Βασιλικής Φρουράς (1940)
- Τιμητική Φρουρά του Αγνώστου Στρατιώτη (1941)
- Φρουρά Σημαίας (1942)
- Βασιλική Φρουρά (1946-1974)
- Προεδρική Φρουρά

85

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ο προστάτης Άγιος της Προεδρικής Φρουράς "Άγιος Γεώργιος Φουστανελάς"

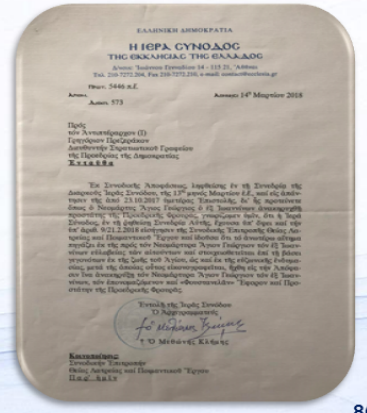

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αριθ. Πρωτ. 5446 π.Σ.

Αθήναι, 14η Μαρτίου 2018

Αριθ. Διαπρ. 573

Προς
τον Αντιστράτηγον (Ι)
Γραφείων Προϊσταμένου
Διευθυντήν Στρατιωτικού Γραφείου
της Προεδρίας της Δημοκρατίας

Σ υ ν ε δ ρ ί α

Εν Συνοδικῇ Αποφάσει, λαμβάνοντι ἐν τῇ Συνεδρίᾳ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου, τῆς 13ης μηνὸς Μαρτίου ἐ.ἔ., καὶ εἰς ἀπάντησιν τῆς ἀπὸ 23.10.2017 ἐμπεπτώσης Ὑμετέρας, δι' ἧς ἀρμοδίως ἔσπευσε ὁ Νεοελληνικὸς Ἅγιος Γεώργιος ὁ ἐξ Ἰωαννίνων ἀναπαριστῶν προστάτης τῆς Προεδρικῆς Φρουρᾶς, γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ἐν τῇ βαθείᾳ Συνοδικῇ Αὐτῆς Ἐρεύνῃ ἐπ' ὄψει καὶ τῶν ἐπ' ἀφορμῇ 9/21.2.2018 εἰσηγήσεων τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Θείας Λατρείας καὶ Ποιμαντικοῦ Ἔργου καὶ ἰδιαιτέρα ὅτι τὸ ἀνωτέρω αἴτημα ἀγγίζει ἐκ τῆς πρὸς τὸν Νεομάρτυρα Ἅγιον Γεώργιον τὸν ἐξ Ἰωαννίνων εὐλαβείας τῶν αἰτούντων καὶ στοιχοῦντες ἐπὶ τῇ βάσει γεγονότων ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ Ἁγίου, ὡς καὶ ἐκ τῆς εὐρυτάτης ἐνδημίας, μετὰ τῆς ὁποίας οὗτος εἰσαγιογραφεῖται, ἔρχεται εἰς τὴν Ἀπόφασιν ὅπως ἀναπαριστᾷ τὸν Νεομάρτυρα Ἅγιον Γεώργιον τὸν ἐξ Ἰωαννίνων, τὸν ἐπονομαζόμενον καὶ «Φουστανελᾶν» Ἔφορον καὶ Προστάτην τῆς Προεδρικῆς Φρουρᾶς.

Ἐντολῇ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
Ὁ Ἀρχιγραμματεύς
† Ὁ Μεθώνης Κάλλιστος

Κοινοποιοῦμεν:
Συνοδικὴν Ἐπιτροπὴν
Θείας Λατρείας καὶ Ποιμαντικοῦ Ἔργου
Π.κ.ε. κ.α.λχ

86

ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Όλοι οι Εύζωνες αποτίουν φόρο τιμής στο Μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτη όλο το εικοσιτετράωρο, κάτω από οποιεσδήποτε καιρικές συνθήκες

87

ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Εύζωνες στο Μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτη

88

ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Εύζωνες στο Προεδρικό Μέγαρο

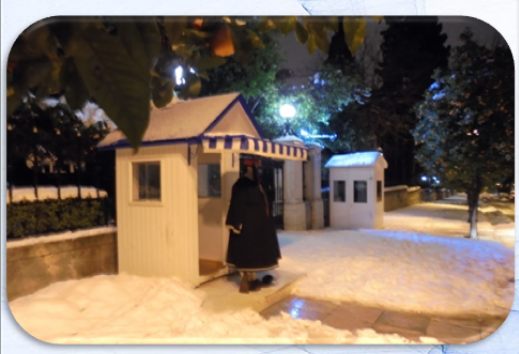

8
9

ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Εύζωνας σκοπός Κεντρικής Πύλης στο στρατόπεδο της Προεδρικής Φρουράς

9
ο

ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Υποδοχή αρχηγών ξένων κρατών

91

ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Έπαρση και η υποστολή της εθνικής Σημαίας στον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης

92

ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Τμήματα Ευζώνων στον εορτασμό εθνικών επετείων και σε άλλες πανηγυρικές εκδηλώσεις στο εξωτερικό

93

ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Επίσημη αλλαγή στο Μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτη

94

ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ

Ηρώδου Αττικού 2 κοντά στο Προεδρικό Μέγαρο

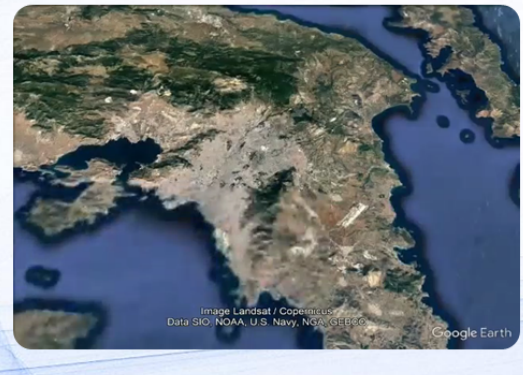

95

ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ

Φέρει τιμητικά το όνομα του οπλαρχηγού της Ελληνικής Επανάστασης Γεώργιου Τζαβέλα

96

ΕΥΖΩΝΙΚΗ ΣΤΟΛΗ

- Φέρεται από Αξιωματικούς και Εύζωνες
- Μακρά ιστορία
- Βαλκανικοί πόλεμοι, Μικρασιατική εκστρατεία
- Πρώτο και Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο

97

ΣΤΟΛΕΣ

98

ΣΤΟΛΕΣ

ΕΠΙΣΗΜΗ ΕΥΖΩΝΙΚΗ ΣΤΟΛΗ

Αξιωματικός

Εύζωνας

99

ΣΤΟΛΕΣ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΣ ΝΤΟΥΛΑΜΑΣ

10
0

ΣΤΟΛΕΣ

ΘΕΡΙΝΟΣ ΝΤΟΥΛΑΜΑΣ

101

ΣΤΟΛΕΣ

ΚΡΗΤΙΚΗ

ΠΟΝΤΙΑΚΗ

102

ΣΤΟΛΕΣ

ΑΙΓΑΙΟΠΕΛΑΓΙΤΙΚΗ

ΘΡΑΚΙΩΤΙΚΗ

10
3

ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

- Χειροποίητες τεράστιας αξίας
- Η κατασκευή τους απαιτεί πείρα και χρόνο
- Αυθεντικές
- Απαιτούνται 500 ώρες για την κατασκευή τους

10
4

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ

ΡΑΦΕΙΑ

10
5

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ

ΤΣΑΡΟΥΧΟΠΟΙΕΙΑ

10
6

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΕΥΖΩΝΩΝ

- Έλληνες Χριστιανοί Ορθόδοξοι
- Ύψος μεταξύ 1,87 – 2,03 μέτρα
- Άριστη σωματική διάπλαση

10
7

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

10
8

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

109

ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΟΥ ΑΓΝΩΣΤΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ

31

110

ΕΥΖΩΝΙΚΗ ΣΤΟΛΗ

ΖΩΝΗ ΑΝΑΣΠΑΣΤΟΥ

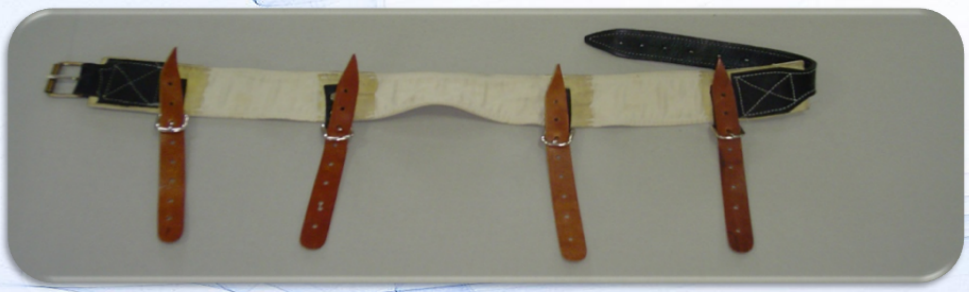

11
1

ΕΥΖΩΝΙΚΗ ΣΤΟΛΗ

Περισκελίδες

112

ΕΥΖΩΝΙΚΗ ΣΤΟΛΗ

ΚΝΗΜΙΟΔΕΤΕΣ

11
3

ΕΥΖΩΝΙΚΗ ΣΤΟΛΗ

ΠΟΥΚΑΜΙΣΟ

11
4

ΕΥΖΩΝΙΚΗ ΣΤΟΛΗ

ΦΟΥΣΤΑΝΕΛΑ

ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ

ΟΠΛΙΤΩΝ

11
5

ΕΥΖΩΝΙΚΗ ΣΤΟΛΗ

ΦΕΡΜΕΛΗ

1
1
6

ΕΥΖΩΝΙΚΗ ΣΤΟΛΗ

ΤΟΥΖΛΟΥΚΙΑ

117

ΕΥΖΩΝΙΚΗ ΣΤΟΛΗ

ΚΡΟΣΙΑ

11
8

ΕΥΖΩΝΙΚΗ ΣΤΟΛΗ

ΔΕΡΜΑΤΙΝΗ ΖΩΝΗ

ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ

ΟΠΛΙΤΩΝ

11
9

ΕΥΖΩΝΙΚΗ ΣΤΟΛΗ

ΠΑΛΛΑ

12
0

ΕΥΖΩΝΙΚΗ ΣΤΟΛΗ

ΤΥΦΕΚΙΟ Μ1

121

ΕΥΖΩΝΙΚΗ ΣΤΟΛΗ

ΦΑΡΙΟ

ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ

ΟΠΛΙΤΩΝ

122

ΕΥΖΩΝΙΚΗ ΣΤΟΛΗ

ΣΤΙΒΑΝΙΑ

123

ΕΥΖΩΝΙΚΗ ΣΤΟΛΗ

ΤΣΑΡΟΥΧΙΑ

12
4

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η μεγαλοσύνη των λαών δεν μετριέται με το στρέμμα. Με της καρδιάς το πύρωμα μετριέται και με το αίμα.

KOSTIS PALAMAS

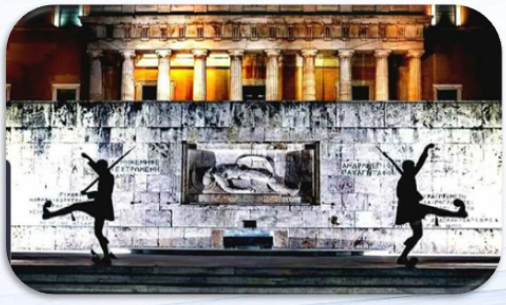

125

Ε. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Συντονιστής του συνεδρίου
MSc, MSc, Μανδράκης Χρήστος

Διευθυντής Εσπερινού Γυμνασίου Αχαρνών,
Φυσικός, Εκπαιδευτικός Πληροφορικής, Θεολόγος.

1ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΕΠΟΥΣ

1ο Συνέδριο Μακεδονικού έπους
Επιμέλεια: Μανδράκης Χρήστος 126

1ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΕΠΟΥΣ

Στα συμπεράσματα του Συνεδρίου υπάρχουν 2 προτάσεις:

- **ΠΡΟΤΑΣΗ 1**

Να θεσμοθετήσει το ΙΕΠ (Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής) **ΗΜΕΡΑ ΕΥΖΩΝΩΝ**, αντίστοιχη με τις ημέρες εορτασμού της μνήμης του Ολοκαυτώματος ή των Τριών Ιεραρχών.

1ο Συνέδριο Μακεδονικού έπους
Επιμέλεια: Μανδράκης Χρήστος 127

1ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΕΠΟΥΣ

- **ΠΡΟΤΑΣΗ 2**

Να γίνει προσεκτική διόρθωση των εκφράσεων Μακεδονικός αγώνας σε **Μακεδονικό Έπος** στα σχολικά εγχειρίδια. Πρόκειται για Ελληνική Εποποιΐα. Ο Έλληνας πρόξενος στη Θεσσαλονίκη όχι μόνο γνώριζε αλλά ενέκρινε τη δράση του Τέλλου Άγρα.

1ο Συνέδριο Μακεδονικού έπους
Επιμέλεια: Μανδράκης Χρήστος 128

1ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΕΠΟΥΣ

Γνώριζαν οι **Ελληνικές κυβερνήσεις** και δεν έδρασαν αυτοβούλως οι Μακεδονομάχοι. Η πατρίδα μας διεξήγαγε **νικηφόρες πολεμικές** επιχειρήσεις στη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων και πρόκειται για **ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΟΠΟΙΙΑ** και όχι κατακερματισμένο μακεδονικό αγώνα.

1ο Συνέδριο Μακεδονικού έπους
Επιμέλεια: Μανδράκης Χρήστος 129

1ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΕΠΟΥΣ

Ο Παύλος Μελάς, ο Τέλλος Άγρας και οι διάδοχοί τους Εύζωνοι Μακεδονομάχοι **καθάρισαν** την υπόδουλη στον Οθωμανικό ζυγό μακεδονική γη από ληστρικές **συμμορίες κομιτατζήδων**. Έτσι η προέλαση του Ελληνικού Στρατού προς τη Θεσσαλονίκη ήταν ταχύτατη **χωρίς ιδιαίτερες καθυστερήσεις**.

1ο Συνέδριο Μακεδονικού έπους
Επιμέλεια: Μανδράκης Χρήστος 130

Στη συνέχεια παρουσιάστηκε στο συνέδριο το επόμενο σχήμα και υποστηρίχτηκε το εξής:

Καινοτόμος πρόταση για τη μελέτη επιμέρους ιστορικών γεγονότων σε ενιαίο πλαίσιο ως ***ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΕΠΟΣ***

Αξίζει να αναφερθεί η ιδέα ότι με την έναρξη του Α' Βαλκανικού Πολέμου, αφού προηγουμένως είχαν ήδη διαμορφωθεί οι συνθήκες κατά τη διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα, στην πραγματικότητα η Ελλάδα έως το 1922:

1. Είχε **υπερτετραπλασιάσει** τα εδάφη της.
2. Είχε αποκτήσει τεράστιο ζωτικό χώρο, όπως ποτέ άλλοτε στην ιστορία της, παρά μόνο στην έναρξη της Ελληνιστικής περιόδου.

Πράγματι, **μοναδικό ιστορικό προηγούμενο** έχουμε στις κατακτήσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Από την άλλη, μία διαφορά εντοπίζεται στο εξής:

1. Στην Ελληνιστική περίοδο οι αύξηση του Ελληνικού ζωτικού χώρου ξεκίνησε μετά την υποταγή (κίνηση από βορρά προς Νότο – ισοπέδωση των Θηβών) όλης της ελληνικής επικράτειας, πλην Λακεδαιμονίων, από το Μακεδονικό Βασίλειο **με φορά προς τα ανατολικά**.
2. Μετά το 1912 η ποτισμένη με αίμα Μακεδονική γη και οι ελληνικοί πληθυσμοί απελευθερώθηκαν από τον Ελληνικό Στρατό, ο οποίος ενήργησε με φορά από Νότο προς το Βορρά, αλλά σταδιακά και αξιοποιώντας τις γεωπολιτικές συνθήκες, **κινήθηκε προς τα Ανατολικά**.

Κλείνοντας και αποφωνόντας ο Μανδράκης Χρήστος υπερτόνισε ότι όταν οι Έλληνες ομονοούμε, τότε διεξάγουμε όχι μόνο νίκες αλλά ενέργειες που αποτελούν θαυμαστές στιγμές στην εξέλιξη της ανθρωπότητας.

Για αυτό το σκοπό αγωνίζονται αρχικά ως πρωτεργάτες αριθμητικά λίγοι μεν αλλά φωτισμένοι αγωνιστές, εξ ου και ο όρος *Μακεδονικός Αγώνας*, οι οποίοι δρουν ως το άλας της γης, για να δανειστούμε έναν όρο του Ευαγγελίου.

Ωστόσο, **μόνο με τον ομοψυχία** μπορούν να ακολουθήσουν και άλλοι και τελικά σύσσωμος ο Ελληνικός λαός και όλοι μαζί να αλλάξουμε τον κόσμο για να αποκτήσει την ομορφιά, όπως είναι και το πραγματικό νόημα της λέξης ΚΟΣΜΟΣ, όπως δηλαδή τον εννοούσαν οι αρχαίοι μας πρόγονοι.

Και όταν αυτό συμβαίνει, τότε όλοι οι λαοί της γης ομιλούν για ελληνικές εποποιΐες, άρα και στην περίοδο 1897 έως 1922 πρέπει να ομιλούμε για 25 χρόνια ελληνικής εποποιΐας, ήτοι για:

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΕΠΟΣ

Χωρίς ενότητα κάθε έπος ακολουθείται από μία κατάρρευση και εθνική τραγωδία. Να προσέξουμε στις ευκαιρίες που θα έρθουν, έτσι ώστε να ενεργήσουμε όλοι μαζί με ενότητα και

ΟΜΟΨΥΧΙΑ

1ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΕΠΟΥΣ

ΔΗΜΟΣ ΑΧΑΡΝΩΝ 2023

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΔΗΜΟΣ ΑΧΑΡΝΩΝ - ΔΗ.Κ.Ε.ΑΧΑΡΝΩΝ ΕΣΠΕΡΙΝΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΑΧΑΡΝΩΝ

Θερμές ευχαριστίες

Από τον πρόεδρο και εισηγητή του Συνεδρίου

Μανδράκη Χρήστο